T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÖNETİM ORGANİZASYON BİLİM DALI

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN İŞLETMEYE KATKISI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Özge FİDANBAŞ

İstanbul, 2017

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÖNETİM ORGANİZASYON BİLİM DALI

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN İŞLETMEYE KATKISI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Özge FİDANBAŞ

Öğrenci No:

150744094

Danışman:

Prof. Dr. Ülkü UZUNÇARŞILI

İstanbul, 2017

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "**Entelektüel Sermayenin İşletmeye Katkısı ve Muhasebeleştirilmesi**" başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 09/06/2017

Aday: Özge FİDANBAŞ

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

09/06/2017

Enstitümüz ***İşletme Yönetimi*** Anabilim Dalı ***Yönetim Organizasyon*** Programı yüksek lisans öğrencilerinden ***150744094*** numaralı ***Özge FİDANBAŞ'ın*** *"Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği"*nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği ***"Entellektüel Sermayenin İşletmeye Katkısı ve Muhasebeleştirilmesi"*** konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 06.06.2017 tarih ve 2017/22 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin *(c) bendi gereğince* (45) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~***ayçokluğu/oybirliği***~~ ile ~~***Kabul/Red veya Düzeltme***~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ülkü UZUNÇARŞILI
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Doç. Dr. Erkut ALTINDAĞ
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Doç. Dr. Ayda UZUNÇARŞILI SOYDAŞ
(Marmara Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Özge FİDANBAŞ

Danışmanı : Prof. Dr. Ülkü UZUNÇARŞILI

Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans/Tez, 2017

Alanı : Yönetim ve Organizasyon

Anahtar Kelimeler : Entelektüel Sermaye, Entelektüel Değer ,Marka Değeri, Telif ve Patent

ÖZ

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN İŞLETMEYE KATKISI ve MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Bir işletmenin varlığını sürdürmede ve gerçek değerini belirlemede sadece maddi varlıkların değil, maddi olmayan varlıkların da katkısının olması işletmeler için önem arz etmektedir. Bu çalışmada entelektüel sermayenin unsurları olan insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi açısından ayrı ayrı önemi açıklanmıştır. Bu çalışmada amaç, işletmelerin entelektüel sermayeyi içeren değerini ölçmeleri sonucu finansal tablolarda yansıtarak, ilgililere doğru bilgi sunmaktır.

Entelektüel sermayenin tablolara doğru bir şekilde aktarılması sonucu şirketlerin gerçek değeri görülebilmesi sağlanacaktır. Entelektüel sermayenin finansal tablolarda raporlanmasıyla, ilgililerin işletme karlılığı ve işletme hakkında gerekli bilgilere ulaşmalarının sağlanması ve ilgililerce olumlu yatırım kararlarını almalarına yol göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır. Literatürde Entelektüel Sermaye ile ilgili çok fazla örnek çalışma olmaması halen kuruluşların var olan tablolarında maddi varlıklar içerisindeki entelektüel sermayeyi ayırt edememelerine sebep verebilmektedir.

Konu ile ilgili örnek olarak iki uygulamalar sonucunda işletmelere kolaylık olması ve ayırt etmede yardımcı olmak amacıyla maddi olmayan varlık içerisindeki entelektüel sermayenin payı yorumlanmıştır. Günümüzde var olan tüm kuruluşların kullandıkları entelektüel sermayeyi mali tablolarında ayırt edebilmelerine ve farkına varmalarına kolaylık olması açısından iki ayrı örnek uygulama yer verilmiştir.

Name and Surname : Özge FİDANBAŞ

Advisor : Prof. Dr. Ülkü UZUNÇARŞILI

Type and Date : Master Thesis, 2016

Scope : Management and Administration

Keywords : Intellectual Capital, Intellectual Value, Brand Vale, Copyright and Patent

ABSTRACT

THE CONTRIBUTION OF THE INTELLECTUAL CAPITAL AND ITS ACCOUNTING

The existence of a business and the real value not only in determining the financial assets, intangible assets is also important for businesses to have the contribution. This study explains the importance of intellectual capital and its elements which is structural capital and customer capital. The aim of this study is, to provide information of intellectual capital value that contains measurements of enterprises financial tables.

As a result of transferring the tables correctly, you will be provided the opportunity to see the real value of companies. The report of intellectual capital with the financial tables, is important which provides reliable information about the profitability of business and the required information about the provision of access to investors.

In the literature, not a lot of Intellectual Capital-related case study to show organizations table inability to discern is able to provide the intellectual capital within them. Two case study were presented and evaluated the amount of intellectual capital in the non-financial assets to help categorize them. This study also includes two separate sample applications to recognise the use of all existing organizations to distinguish intellectual capital in their financial statements.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ.....i
ABSTRACT..... ii
TABLOLAR LİSTESİ vi
ŞEKİLLER LİSTESİ viii
KISALTMALAR ix
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
ENTELEKTÜEL SERMAYE KAVRAMI, TANIMI VE GELİŞİMİ

1. ENTELEKTÜEL SERMAYENİN TANIMI.....5
1.1. Entelektüel Sermaye Kavramının Ortaya çıkışı ve Tarihsel Gelişimi 7
1.2. Entelektüel Sermayenin Önemi 10
1.3.Entelektüel Sermaye Unsurları 11
1.3.1. İnsan Sermayesi 12
1.3.2 Yapısal Sermaye 13
1.3.3 Müşteri Sermayesi 15
1.4.Entelektüel Sermaye Hakkında Çeşitli Kavramlar 16
1.5.İşletmelerde İnovasyon ve Entelektüel Sermaye Arasındaki Bağ 17
1.6.Entelektüel Sermaye Yönetimi 19
1.7.Entelektüel Sermayenin Özellikleri 20

İKİNCİ BÖLÜM
ENTELEKTÜEL SERMAYENİN MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ

1.MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN TANIMI.....22
1.2.Muhasebe Bilgi Sisteminin Gerekliliği.....25
1.3.Entelektüel Sermayenin Muhasebe Sistemi İçindeki Önemi.....26
1.4.Muhasebe Sisteminin Katkısı 28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENTELEKTÜEL SERMAYEYİ ÖLÇME VE RAPORLAMA

1. ENTELEKTÜEL SERMAYE ÖLÇME 30
1.1. Entelektüel Sermaye Ölçme Yöntemleri 31
1.1.1. İşletme Bazında ölçme Yöntemleri; 31
1.1.1.1. Piyasa Değeri Defter Değeri Farkı ve Oranı 31
1.1.1.2. Tobin Q Oranı Yöntemi 31
1.1.1.3. Maddi Olmayan Varlıklar Yöntemi 32
1.1.2. Unsur Bazında ölçme Yöntemleri; 35
1.1.2.1. Dengelenmiş Sonuç Kartı Yöntemi 35
1.1.2.2 Skandia Entelektüel Sermaye Kılavuzu 37
1.1.2.3 Entelektüel Sermaye Endeksi 38
1.1.2.4. Teknoloji Broker Metodu 40
1.1.2.5. Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli Yöntemi 41
1.1.2.6.Entelektüel Sermaye Ölçüm Yöntemi 43
1.1.2.7. Entelektüel Değer Katsayısı Metodu (VAIC) 43
1.2. Patent Değeri Yöntemi 45
1.3. Entelektüel Sermaye Raporlama 46

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE FİNANSAL TABLOLAR İLE SUNUMU

1.1. Entelektüel Sermayenin Muhasebeleştirilmesi 48
1.2. Entelektüel Sermayenin Muhasebeleştirilmesinin Önemi 49
1.3. Entelektüel Sermayenin Muhasebeleştirilmesi İle ilgili Sorunlar 49
1.4. Entelektüel Sermayenin Finans Tablolar aracılığıyla sunulması 50

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÖRNEK UYGULAMALAR

1. ENTELEKTÜEL SERMAYE İLE İLGİLİ ÖRNEK UYGULAMALAR 56
1.1. Örnek Uygulama Karel Elektronik (1) 56
1.1.1. Örnek Uygulamaya Ait Karel Firmasının 2010-2012 Yıllarını İçeren Gelir Tablosu 56

1.1.2. Örnek Uygulamaya Ait Karel Firmasının 2010-2012 Yıllarını İçeren.....58
Bilanço Tablosu 58
1.1.3. Örnek Uygulamaya Ait Karel Firmasının Hesaplanan Entelektüel 62
Sermaye Tutarının Bilançoda Sunulması.....62
1.1.4. Örnek Uygulamaya Ait Karel Firmasının Hesaplanan Entelektüel 63
Sermaye Tutarının Gelir Tablosunda Sunulması 63
1.2. Örnek Uygulama Türk Telekom (2) 64
1.2.1. Örnek Uygulamaya Ait Türk Telekom Firmasının 2010-2012 65
Yıllarını İçeren Gelir Tablosu 65
1.2.2. Örnek Uygulamaya Ait Türk Telekom Firmasının 2010-2012 66
Yıllarını İçeren Bilanço Tablosu.....66
1.2.3. Örnek Uygulamaya Ait Türk Telekom Firmasının Hesaplanan.....72
Entelektüel Sermaye Tutarının Gelir Tablosunda Sunulması.....72
SONUÇ 75
KAYNAKÇA.....79
ÖZGEÇMİŞ 84

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: Entelektüel Sermayenin Evrimi 9
Tablo 2: Yapısal Sermayenin Unsurları ve Alt Bileşenleri 14
Tablo 3: Entelektüel Sermayenin Unsurları 16
Tablo 4: MBS'de Üretilen Bilgilerin Kalite Özellikleri 26
Tablo 5: Entelektüel Sermaye Ölçüm Yöntemleri 30
Tablo 6: Maddi Olmayan Varlıkların Değerlerinin Hesaplanması 33
Tablo 7: Maddi Olmayan Varlıkları İzleme Modeli'nde Raporlama Göstergeleri 34
Tablo 8: Entelektüel Sermaye Endeksi Kategorileri 39
Tablo 9 : Maddi Olmayan Varlıklar Cetvelindeki Ölçütlerden Örnekler 42
Tablo 10: Entelektüel Sermayenin Bilançoda gösterilmesi 52
Tablo 11: Entelektüel Sermayenin Gelir Tablosu İçerisinde Gösterilmesi 54
Tablo 12 : Karel Firmasının 2010-2012 Yıllarına Ait Vergiden Önceki Karların Ortalamasının Hesaplanması 57
Tablo 13 : Karel Firmasının 2010-2012 yıllarına ait Maddi Duran Varlıkların Ortalamasının hesaplanması 59
Tablo 14 : Karel Firmasının Maddi Duran Varlıkların Getirisinin Hesaplanması ... 60
Tablo 15 : Karel Firmasının Sektöre Göre Maddi Varlık Karlılık Getirisinin Karşılaştırılması 60
Tablo 16 : Karel Firmasının Brüt Ek Kazancının Hesaplanması 60
Tablo 17 : Karel Firmasının Net Ek Kazancının Hesaplanması 61
Tablo 18 : Karel Firmasının Hesaplanan Entelektüel Sermaye Tutarı 61
Tablo 19 : Türk Telekom Firmasının 2010-2012 yıllarına ait vergiden önceki karların ortalamasının hesaplanması 66
Tablo 20 : Türk Telekom Firmasının 2010-2012 yıllarına ait Maddi Duran Varlıkların Ortalamasının hesaplanması 68
Tablo 21 : Türk Telekom Firmasının Maddi Duran Varlıkların Getirisinin Hesaplanması 68
Getirisinin Hesaplanması 68

Tablo 22 : Türk Telekom Firmasının Sektöre Göre Maddi Varlık Karlılık Getirisinin Karşılaştırılması 68
Tablo 23 : Türk Telekom Firmasının Brüt Ek Kazancının Hesaplanması 69
Tablo 24 : Türk Telekom Firmasının Net Ek Kazancının Hesaplanması 69
Tablo 25 : Karel Firmasının Hesaplanan Entelektüel Sermaye Tutarı 70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1: Üç Bilgi Kategorisi 7
Şekil 2: Entelektüel sermayenin bileşenleri- Bilgi Akış Çizgileri 12
Şekil 3: İşletmelerde İnovasyon ve Entelektüel Sermaye İlişkisi 18
Şekil 4: Muhasebe Bilgi akışı 23
Şekil 5. Dengelenmiş Sonuç Kart Yöntemi 36
Şekil 6: Skandia Kılavuzunun Entelektüel Sermaye Boyutları 38
Şekil 7: Entelektüel Sermaye Endeksi Şeması 39
Şekil 8: Edvinsson'un Bilanço Yaklaşımı 48
Şekil 9: Bilanço Eşitliği 53

KISALTMALAR

Akt. : Aktaran
ATÜ : Atatürk Üniversitesi
C. : Cilt
CEE : İşletmenin Sermaye Değer Katsayısı
Çev. : Çeviren
DEİSK : Danimarka İşçi Sendikaları Konfederasyonu
FVÖK : Faiz, Vergi Öncesi Kâr
HCE : İşletmenin İnsan Sermayesi Değer Katsayısı
IASB : Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IS : İnsan Sermayesi
ISE : İnsan sermayesi Etkinliği
İMKB : İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KD : Katma Değer
MBS : Muhasebe Bilgi Sistemi
S. : Sayı
SCE : İşletmenin Beşeri Sermayesinin Değer Katsayısı
S.M.M.M. : Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
TDM : Tek Düzen Muhasebe
TMS : Türkiye Muhasebe Standartları
TDH : Tek Düzen Hesap
Üni. : Üniversite
v.b. : ve benzeri, ve benzerleri
VAIC : İşletmenin Entelektüel Değer Katsayısı
TPE : Türk Patent Enstitüsü
YS : Yapısal Sermaye
YSE : Yapısal Sermaye Etkinliği

GİRİŞ

Globalleşen toplumlarla beraber giderek artan rekabet ve rekabet üstünlüğü, rekabet avantajları, işletmelerin odak noktası haline gelmiş olup, artık işletmeler rekabet avantajı için kaynak bulma ve faktörleri araştırma yoluna girmektedir İşletmeler, yaşamlarını iyi ve kaliteli sürdürebilmeleri için sürekli öğrenmeye açık olmalı, teknolojinin her alanından yararlanabilmeli, değişime her zaman açık olmalı ve rekabet üstünlüğünü sağlayabilmelilerdir. İşletmeler rekabet avantajı yaratabilmek için, farklılaşmayı ön planda tutmalılar, kabiliyetlerini taklit ederek ele geçirmemeliler, birbiriyle değiştirilebilir özellikte varlıklarını kullanırlarsa katkıları olacaktır. Kuruluşlar, ürettikleri ürünleri veya bilgilerini taklit ederek değil, benchmark (kıyaslama) yapmaya da yoğunlaşmalılar.

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte bilginin önemi giderek artmaktadır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişle birlikte işletme çevresinde yaşanan hızlı değişim ve bu değişimin işletmeler üzerindeki büyük etkisi yöneticileri yeni yönetim ilkeleri bulmaya ve uygulamaya zorunlu kılmıştır. Bu nedenle kuruluşlar için günümüzde entelektüel sermaye kavramı giderek önemli bir noktaya gelmiştir.

Entelektüel sermaye Tek Düzen Hesap Planı içerisinde yer almıyor olsa da, aslında Türkiye'de S.M.M.M. sınavında, "özkaynaklar" içerisindeki "ödenmiş sermaye" içinde gösterilmiş olup, entelektüel sermayenin işletme bilançolarında yer alması gerekliliği hususunda önemli bir adım olmuştur (Yıldız, 2010, 35).

- **Çalışmanın Konusu:** Gelişen toplumlarla gelişmeyen toplumları kıyasladığımızda, özünde bilgi vardır. Bilginin yoğun olduğu firmalar, rakiplerinden her zaman üstün olacaktır. Günümüzde işletmelerinde entelektüel sermayenin önemli hale gelmesindeki en göze çarpan sebep, firmaların sadece maddi değil, maddi olmayan varlık anlayışını da benimsemeleridir. Bir işletmenin zenginliği sadece o firmadaki maddi değerle değerlendirmek değil, işletmede görünmeyen değerlerin de var olduğunun bilinmesidir. Görünmeyen değerler; çalışanların katmış olduğu emek, işletmelerdeki enformasyon (yenilik), entelektüel mülkiyet (marka, patent, telif hakkı vb.) gibi maddi olmayan varlıklardır.

Kuruluşlar, sürekli değişimleri takip ederek, firmalarına yarar sağlamaktadırlar. İşletmeler bilgi çağının getirdiği avantajlarla hızlı değişime adapte de zorlanmayacaklardır. Eğer yeniliklerden uzak kalırlarsa yok olmaya mahkûm olurlar. Bu çalışma, bilgi çağının sunduğu entelektüel sermaye kavramını, unsurlarını entelektüel sermayenin ölçülmesi, muhasebeleştirilmesi ve raporlanması ve entelektüel sermayenin firmalara sağladığı katkı bakımından firmaların gerçek değerinin belirlenmesi amacıyla çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

- **Çalışmanın Amacı:** Bu çalışmanın amacı gelişmekte olan çağda işletmelerin kaliteli yaşam sürdürebilmeleri için, işletmelere katma değer katan entelektüel sermayenin nasıl ortaya çıktığı, ne anlama geldiği, entelektüel sermaye unsurları, firmalara katkısı ve bahsi geçen değerlerin mali tablolara aktarılmasına yer verilmiştir.

Özellikle son yıllarda teknoloji tabanlı firmaların küresel piyasayı ele geçirebilecek kadar güçlendiğini ve bu firmaların ana ülke ekonomilerine büyük katkı ve güç sağladığı çeşitli araştırmalarla da kanıtlanmıştır. Örneğin, Google, Apple, Microsoft gibi küresel teknoloji firmaları halka açık şirket olmalarına rağmen toplam hisse senetleri değerleri ile güncel piyasa değerleri arasında çok büyük farklılıklar bulunmaktadır. Microsoft'un piyasa değeri son yıllarda 500 milyar doları geçtiği bilinmekte olup, hisse değeri de yine son yıllarda 60,75 dolara yükseldiği dikkat çekmiştir. Piyasa değerini bu kadar değerli kılan unsurların başında altın yakalı çalışanlar, patent ve telif hakları, marka imajı, kalite algısı ve müşteri değer indeksi gelmektedir. Böylece defter değeri yüksek olmayan firmaların küresel bir oyuncu olduklarında piyasa değeri astronomik rakamlarla ölçülmektedir.

- **Çalışmanın Önemi:** Kuruluşlar sadece kar etmek için faaliyette bulunmazlar. Rekabet avantajı sağlayarak, yenilikleri sürekli takip ederek, müşteri memnuniyeti sağlayarak, ayakta daha sağlam dururlar. Sürekli gelişen bilgiye değer vererek, kuruluşlarına katkı sağlarlar. Kuruluşlar, gelişen yenilikleri takip ederek, yeniliğe ayak uydurabilirse ayakta kalırlar, takip edemezlerse kaybolmaya mahkûm olurlar.

İşletmelerin gerçek değerlerinin ölçülmesinde sadece maddi varlıklar değil, maddi olmayan varlıkların yani entelektüel sermayenin katma değer yaratması açısından önemlidir.

- Çalışmanın Planı: Bu çalışma beş bölüm halinde planlanmıştır. Birinci Bölümde; entelektüel sermaye kavramından, entelektüel sermayenin ortaya çıkışı ve gelişim sürecinden bahsedilmiştir. Öncelikle entelektüel sermayenin genel tanımı yapılarak, literatürde yer alan çeşitli tanımlardan da bahsedilmiştir. Danimarka İşçi Konfederasyonunun (1999) insan, sistem ve Pazar olmak üzere Üç Bilgi Kategorisinden bahsederek entelektüel sermayenin daha iyi anlaşılabilmesi açısından paylaşılmıştır. İnsan emeğinden makineye, makineden teknolojiye ve teknolojiyle birlikte bilginin gelişmesi sonucu entelektüel sermayenin ortaya çıkışı ve 1950'li yıllardan günümüze kadar gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Globalleşme sonucunda işletmelerin, sadece maddi varlıklara değil, maddi olmayan varlıklara da değer vermeleri entelektüel sermaye kavramına olan güveni artırmıştır. Entelektüel sermayenin bileşenlerine yer verilmiş ve bileşenleri ayrı ayrı açıklanarak entelektüel sermaye ile bağlantısına da yer verilmiştir. Kuruluşların inovasyonla (yenilik) ayakta sağlam durabilmeleri için entelektüel sermayenin iyi yönetilmesinde Once (1999) ve Erkal'ın (2006) yol haritasına ve entelektüel sermayenin özelliklerine yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; Küreselleşmeyle birlikte artan bilgi neticesinde bilgi sisteme dönüşerek, muhasebe bilgi sisteminin nasıl ortaya çıktığı, literatürde muhasebe bilgi sistemi ile ilgili çeşitli tanımlamalara yer verilmiştir. Muhasebe Bilgi sisteminin işleyişi, işletmeler için neden gerekli olduğu, işletmelere katacağı değerlere yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde; Entelektüel sermayenin raporlanması zor bir aşama olup, literatürde entelektüel sermayenin raporlanması hususunda birkaç metoda yer verilmiştir. Bu metodların farklı tanımları yapılarak entelektüel sermayenin raporlanmasındaki faydalardan bahsedilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde; entelektüel sermayenin hesaplanıp, finansal tablolar yardımıyla ilgililere sunulması aşamasına yer verilmiştir. Finansal tablolar aracılığıyla ilgili sorunlardan da ayrıca bahsedilmiştir. Çalışmanın beşinci ve son bölümünde konunun daha iyi anlaşılabilmesi için, örnek uygulamalara yer

verilmiştir. Entelektüel sermayenin muhasebeleştirilip, finansal tablolar aracılığıyla tüm ilgililere sunulmasının kuruluşlara önemli katkıları olacağından bahsedilmiştir.

- Çalışmanın Araştırma sorusu ve Hipotezleri: Bu yüksek lisans tezinde entelektüel sermayenin şirketlerin defter değerine bir katkısı olup olmadığı, eğer var ise bu katkının nasıl ölçümlenebileceği hedef alınmıştır. Çalışmanın araştırma sorusu ve hareket noktası "entelektüel sermaye unsurları şirketin piyasa değerine nasıl katkı sağlar" olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, iki temel hipotez şu şekilde belirlenmiştir.

H_1: Bir işletmenin defter değeri ve piyasa değeri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

H_2: Marka imajı, telif ve patentler gibi entelektüel sermaye unsurları şirketin piyasa değerini doğrudan ve pozitif yönde etkilemektedir.

Araştırma sorusu incelenirken ve hipotezler test edilirken çalışmanın ana konusunu oluşturan entelektüel sermaye unsurlarının hangi teknikler ile muhasebeleştirileceği de anlatılarak akademisyen ve yöneticilerin değerlendirilmesine sunulmuştur. Ortaya çıkan sonuçlar çalışmanın son bölümü olan sonuç ve değerlendirme bölümünde şirket sahiplerine ve akademisyenlere çeşitli öneriler getirilerek sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ENTELEKTÜEL SERMAYE KAVRAMI, TANIMI VE GELİŞİMİ

1. ENTELEKTÜEL SERMAYENİN TANIMI

Entelektüel Sermaye ile ilgili literatürde farklı tanımlar yapılmıştır. Stewart'a (1997, 12) göre Entelektüel Sermaye, zenginlik yaratmak üzere kullanıma sokulabilen entelektüel malzemedir, yani bilgi, enformasyon, entelektüel mülkiyet ve deneyimdir. Örgütsel anlamda ilk 1991 yılında Stewart tarafından "Beyin Gücü" makalesinde entelektüel sermayeyi işletmede çalışanların bilgisinin ve piyasada rekabet avantajının toplamı olarak açıklamıştır. Yine Stewart'ın 1997 yılında yayımlanan "Entelektüel sermaye; Örgütlerin Yeni Zenginliği" adlı kitabında entelektüel sermayeyi, elde edilen ve kullanılan bir bilgi olarak tanımlamış, ayrıca örgütlerin teknolojilerini, patentlerini, müşterileriyle, tedarikçileriyle ve diğer taraflarla olan ilişkilerinde ortaya koyulan bilgiden bahsetmiştir (Stewart, 1991; Stewart, 1997: 7; Akt., Yereli ve Gerşil, 2005, 17-18).

"Entelektüel sermaye; mayasını bilgi, beceri, deneyim ve enformasyonun oluşturduğu, işletmenin mevcut ve gelecekteki başarısını doğrudan etkileyen ve rakip firmalarla kıyaslamada konumunu ortaya koyan sahip olduğu bilgi, bilgi sistemleri, patent, telif hakları ve lisans anlaşmaları gibi maddi olmayan soyut varlıkların bütünüdür" (Karacan, 2004, 183-184) .

Maddi olmayan varlıklara ait en eski bilinen kavram entelektüel sermayedir. Gelişen teknoloji ile birlikte maddi olmayan unsurlar sayesinde bize "bilgi ekonomisinin" kapıları açılmıştır. Bilgi ekonomisiyle birlikte kuruluşlar, maddi olmayan unsurlara giderek daha fazla önem vermeye başlamışlardır (Ayas, 2015, 41).

Stewart (1997)'a göre bilgi, yenilik ve entelektüel deneyim ve varlıklar kullanıma başlandığı vakit zenginlik yaratılarak entelektüel sermaye kavramı ortaya çıkacaktır (Toraman ve diğerleri, 2009, 101).

Bir şirketin ilerisi için önemli olan, şirkette çalışanların insan emeğinin, şirket yapısı, şirketin müşterileri ve toplumla sürekli bağlantı içinde olması sonucu entelektüel sermaye oluşur (Bilmedik, http://danismend.com/kategori/altkategori-/entellektuel-sermaye/(E.T: 05/3/2017).

Papatya (2003)' e göre, Entelektüel sermaye akıl, deneyim, iletişim ve bilişim alanında üretme ve üretmeye sevk eden önemli materyaldir (Ergun ve Yılmaz, 130-131). Bir başka tanım da profesyonel anlamda ilk entelektüel sermaye yöneticisi olan Leif Edvinsson "değere dönüştürülebilen bilgi" olarak tanımlamaktadır (Ölçer ve Şanal; 2007, 480). Yalçın (2007)' a göre, 1970'lerden sonra insan değerinin artmasıyla, bu değer entelektüel sermayeyi ortaya çıkarmıştır. Entelektüel sermayeyi iyi kullanabilen şirketler rekabet ortamında kaliteli yaşam sürebilen örgütlerdir. İşletme çevresinde gelişen değişimler sayesinde bilgiye duyulan açlık giderek artmaktadır (Yalçın, 2007, 26).

Entelektüel sermaye ile ilgili araştırmacıların yapmış oldukları tanımlamalarda işletmeler için bilginin önemi vurgulanmış, entelektüel sermayenin görünmeyen varlıklardan yani maddi olmayan varlıklardan oluştuğu, entelektüel sermayenin örgütlere katma değer kattığı ve şirketlerin yaşam kalitelerinin sağlam olmasında sürekli toplumla ilişki içinde olmaları gerektiği, rekabet avantajı yarattığı ve marka, patent ve telif haklarının önemini vurgulamışlardır.

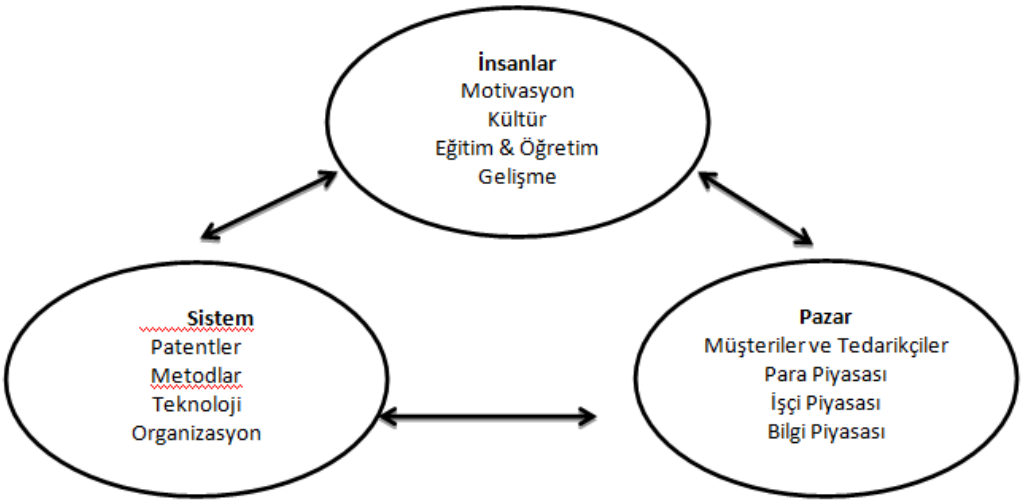
Entelektüel sermayeyi daha iyi anlamak amacıyla, Danimarka İşçi Konfederasyonu (DEİSK) tarafından, geliştirilen çerçevede üç bilgi kategorisinden bahsedilmiştir. DEİSK'in bu kategorisi Şekil 1'de olduğu gibi insanlar, Pazar ve sistemi içermektedir.

İnsanlar kategorisinde, bir örgütte çalışanları ve yöneticiler yer almaktadır.

Pazar kategorisi, müşteriler, tedarikçiler, örgüt ve yabancı ilişkileri içeren piyasadan oluşmaktadır.

Sistem kategorisi de, insandan bağımsız bilgi birikimini ifade eder. Bu kategori patentler, sözleşmeler, bilgi ve üretim teknolojiyi içermektedir. Tüm kategoriler birbirine çok bağlıdır (Brennan ve Connell, 2000, 223).

Şekil 1: Üç Bilgi Kategorisi

Kaynak: Danimarka İşçi Sendikaları Konfederasyonu (1999)

1.1. Entelektüel Sermaye Kavramının Ortaya çıkışı ve Tarihsel Gelişimi

İnsan emeğinden makineye, makineden bilgi teknoloji dönemine geçiş sürecinde her zaman ön planda olan bilgidir. Son teknolojik gelişmelerle birlikte küreselleşme yönünde ilk atılımlarla birlikte toplumlar değişen şartlara ayak uydurmak zorunda kaldılar. Böylece gelişmekte olan işletmeler, yenilik ve yaratıcılıklarını kullanarak, rekabet avantajıyla yaşam kalitesini arttırarak entelektüel sermaye kavramının önemini ortaya çıkarmış oldular.

Klasik iktisat teorisinde üretimin dört faktörlerinden olan sermaye kavramı fiziki sermayeyi içermektedir. Klasik İktisadi düşünce döneminde üretimde bilgiye daha fazla ihtiyaç duyulması ve bir faktör olan insanı sermaye olarak ele almanın, insana olan saygınlığı ve hürriyetini aşağılayıcı bakışı, insanı sermaye olarak nitelendirilmesinin gecikmesine sebep olmuştur (Karagül, 2003,81; Akt., Kandemir, 2008,24).

Galbraith, (1969) yılında "entelektüel sermaye" kavramını ilk kullananlardan olup, bu kavramın, insanın zekâsından kaynaklanan aynı zamanda, entelektüel unsurlardan oluştuğunu savunmuştur. Michael, (1975) yılındaki makalesinde, Galbraith'e atıfta bulunup, "acaba kaçımız şu geçen birkaç on yıllık dönemde elde ettiğimiz entelektüel sermayenin farkındayız" demiştir. Itarnı, (1980) "Görünmeyen Aktifleri Harekete Geçirmek" (Mobilizing İnvisible Assets) adlı çalışmasıyla

“entelektüel sermaye” kavramını kullandığı dikkat çekmiştir. Stewart, (1991) “beyin” makalesi ile işletmelere piyasada rekabet avantajı sağlayan, işletme personelinin bildikleri şeylerin toplamı olarak tanımlamış aynı zamanda da insanın beyninde beceri, yeteneğin uzmanlık sayılabileceğini vurgulamıştır. Ayrıca Stewart, entelektüel sermayeden bahsederken bunun, işletmeler için değer yaratacak bilgi, deneyim ve beceri içerdiğini vurgulamakta ve ayrıca entelektüel sermayenin ölçülmesinde karşı karşıya kalınabilecek güçlüklere de dikkat çekmektedir (Bontis, 1998, 65; Akt., Kerimov, 2011,13). Kaynaklarda Entelektüel sermayenin gelişimi hakkında geçmişten günümüze olmak üzere, Tablo 1’deki gibi paylaşılmıştır.

Örgütlerin her zaman değişime açık olmaları ve katma değer yaratmak için çabaları sonucunda entelektüel sermaye ortaya çıkmıştır.

Entelektüel sermayenin ortaya çıkmasındaki önemli noktaları özetlersek;

- Bilgi teknolojisindeki değişiklik ve toplumun giderek değişikliğe ayak uydurması,
- Bilginin işletmeler için giderek daha da önemli hale gelmesi ve bilgi temelli ekonomi,
- Örgütlerde yaratıcılık ve yenilikte rekabetin belirleyici konuma geçmesi,
- İşletmelerde çalışanlardaki değişimler ve toplumun bilgi bakımından daha da zenginleşmesi.

Tablo 1: Entelektüel Sermayenin Evrimi

Dönem	Gelişmeler
1950 öncesi	-Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde insan bilgisinin üretim faktörleri arasında dikkat çekmeye başlaması.
1950'ler	-Sanayi toplumun önem kaybetmeye; buna karşın bilgi toplumunun önem kazanmaya başlaması. -1959 yılında Peter Drucker'ın "bilgi işçisi" kavramını kullanması ve bu kavramın izleyen yıllarda popülerlik kazanmaya başlaması.
1960'lar	-1960'ların başlarında T.W. Shultz, A. Kruger, G.S. Becker, E.F. Denison gibi iktisatçıların beşeri sermayenin ekonomik hayattaki rolü üzerine odaklanan çalışmaları ve ampirik olarak beşeri sermayenin ekonomik hayatta etkin rol oynadığını ispatlamaları. -1969 yılında J. Kenneth Galbrait'in yaptığı çalışmada ilk defa "entelektüel sermaye" kavramını kullanması.
1970'ler	-Dönemin önde gelen iktisatçılarından Michael Kaleck'nin Galbrait'a atfen entelektüel sermayenin önemine vurgu yapması.
1980'ler	-Hiroyuki Itami'nin 1980 yılında Japonya'da "Mobilizing Invisible Assets" adlı eseri yayınlaması. Böylece maddi olmayan değerler konusunda bir nosyonun oluşması. -"Enformasyon çağı" kavramının gelişimi ve defter değeri ile piyasa değeri farkının işletmelerce kabul görmeye başlaması Karl-Erick Sveiby'nin 1986 yılında "The Know-How Company" başlığını içeren ve soyut varlıkların yönetimi konu alan çalışmasını yayınlaması.
Dönem	**Gelişmeler**
	-1987 yılında Paul Romer'in bilgi yaratımını büyüme teorisinde içsel bir değişken olarak ele alan bir çalışma yapması. -Yine Karl-Erick Sveiby tarafından 1988 yılında entelektüel sermayeye giriş niteliğinde olan Yeni Yıllık Rapor'un yayınlanması. -Yine Karl-Erick Sveiby tarafından 1989 yılında yeniliğin ticarileştirilmesini konu edinen bir çalışmanın başlatılması.
	-1990 yılı sonuna doğru Karl-Erick Sveiby'nin "Bilgi Yönetimi" başlıklı bir çalışma yayınlaması. -Thomas Stewart'ın 1991 yılında "Brainpower" başlıklı makalesinin Fortune Dergisi'nde yayınlanması. -1990 yılında Skandia AFS'nin Leif Edvinsson ile "Entelektüel Sermaye Direktörü" olması konusunda görüşmesi. -1992 yılında Kaplan ve Norton'un Balanced Scorecard yaklaşımını tanıtmaları. -1994 yılında Celemi'nin yöneticilerin entelektüel varlıklarla ilgili eğitimlerini sağlayan Tango simülasyonunu piyasaya sürmesi. Yine aynı

1990'lar	yılda Skandia'nın yıllık raporunda ek olarak şirketin entelektüel sermaye varlıklarına yer verilmesi. -1995 yılında Nonaka ve Takeuchi'nin çok büyük etki yapan "Bilgiyi Yaratan Şirket" adlı kitaplarını yayınlamaları. -1996 ve 1997 yıllarında entelektüel sermaye hareketini destekleyici "bestseller" kitapların yayınlanması (Kaplan ve Norton, 1996; Edvinsson ve Malone, 1997; Sveiby, 1997) -Entelektüel sermaye kavramının akademik konferans, yayın ve aktivitelerle popülerleşmesi. -Entelektüel sermayeyle ilgili akademik çalışmalar için engelleri belirlemeyi amaçlayan büyük ölçekli projelerin hazırlanmaya başlanması.
2000'ler	-2000 yılında Danimarka Hükümeti'nin ilk entelektüel sermaye muhasebesi rehberini yayınlaması -Yine aynı yılda Skandia adlı İsveç şirketinin entelektüel sermaye vizyonunu başlatması. -AB'de görünmeyen varlıklar konusunda ilk önemli raporun yayınlanması. -Brookings Enstitüsü'nün Zenginlik başlıklı raporunu sunması. -Entelektüel sermayenin işletmelerin rekabet gücünün önemli bir unsuru haline gelmesi.

Kaynak: Harrison and Sullivan, 2000; Polo F. C., 2007; Nafukho vd., 2004; Petty ve Guthrie, 2000; Guthrie, 2001'den uyarlanmıştır, Akt., Kandemir, 33, 2008.

1.2. Entelektüel Sermayenin Önemi

İşletmelerde Globalleşme sonucu maddi varlıklarla birlikte artık görünmeyen yani maddi olmayan varlıklar önem kazanmıştır. İşletmeler için bilgi toplumunda , önemli zenginlik kaynaklarından biri entelektüel sermayedir. İşletmelerin bilgiyi toplaması, süreçten geçirip yorumlaması ve ekonomik bir değere dönüştürmesi son zamanlarda entelektüel sermaye kavramına olan ilgiyi artırmıştır (Demir ve Demirel 2011, 87). İşletmelerde bir varlığın faydasından söz edebilmek için stratejik önemin var olması gerekir. Stratejik önemin dört özelliği aşağıda belirtilmiştir.

"1)Değerli,

2)Kıt,

3)Taklit edilemez,

4)İkame edilemez" (Barney, 1991).

Entelektüel kaynaklar stratejik kaynakların özelliklerini karşılayabilmekte olup, bu sebeple, işletmelerin başarıları, rekabet üstünlüğü, küçük büyük ayırt edilmeden işletmelerde entelektüel sermaye yatırımları önemliliği yüksek olacaktır (Gökmen, http://www.trdemarka.com;E.T:13/2/2017). Entelektüel sermaye yöneticiler açısından pazarda rekabet kabiliyeti bakımından önem taşımaktadır (Pew ve Diğerleri, 2007, 95). Entelektüel Sermayenin farklı teknolojilerle getirdiği yenilikler, kuruluşlara hem değerlerini hem de karlılıklarını artırmada büyük katkısı olacaktır (Chen ve Diğerleri, 2005, 159).

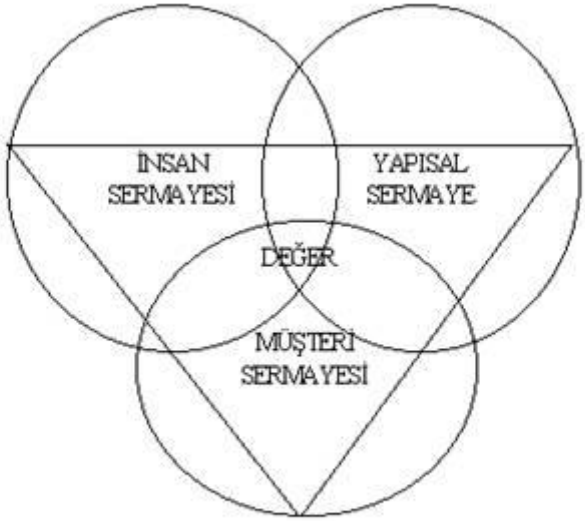
1.3.Entelektüel Sermaye Unsurları

Kaynaklarda entelektüel sermayenin unsurları genelde üç şekilde geçmektedir;

- İnsan Sermayesi
- Yapısal Sermaye
- Müşteri Sermayesi

İnsan (human) sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi olarak geçmektedir (Kannan ve Aulbur, 2004, 389 Akt.; Göksel ve Baytekin, 84).

Şekil 2: Entelektüel sermayenin bileşenleri- Bilgi Akış Çizgileri

Kaynak: IFAC, par.22, Akt.; Bilmedik, http://danismend.com/kategori/altkategori-/entellektuel-sermaye, E.T:14-02-2017

1.3.1. İnsan Sermayesi

Entelektüel sermaye unsurları içerisinde önemli bir yere sahip olan insan sermayesidir. Çünkü bireylerin işletmelere yetenek ve beceri olarak katkısı, çözümsel odaklı davranışları oldukça entelektüel sermayeye katkısı daha çok olacaktır. İnsan sermayesi ile ilgili geniş bir tanıma göre, insan sermayesi "müşterilerin ihtiyaçlarını karşılayacak çözümler üretebilme kabiliyeti, çalışanların yetenekleri ve fikir yapılarıdır" (Arıkboğa, 2003, 85, Akt.; Göksel ve Baytekin, 85).

İnsan sermayesini oluşturan başlıca unsurlar şu şekilde sıralanabilir:

•Know-how (Teknik Bilgi)

•Eğitim

•İşe dair özellikler

•İşle alakalı bilgi

•İş değerlendirmeleri

•İşle alakalı rekabet

•Girişimcilik, sürekli ve değişiklik (www.delinetciler.org/bilgi-merkezi, E.T:14/02/2017).

Gelişimin önemli aşaması olan bilgi sayesinde değişiklik, yenilik (inovasyon), rekabet her zaman daha da yükselmiştir. Toplumların yaşam tarzları değiştikçe, ihtiyaçlarında buna bağlı olarak değişmesi kaçınılmazdır. Bu değişikliğe, insan gücü çözüm bulacaktır. Kişiye has bilgi, işletmelere değer yaratıcı varlık olarak kullanıldığında maksimum fayda ile entelektüel sermayenin bir parçası haline gelir ve entelektüel varlık/ bilgi varlık adını alır (Bilmedik, http://danismend.com/kategori/altkategori/entellektuel-sermaye, E.T: 14/2/2017).

Globalleşen, sürekli hızlı bir şekilde yenilenen teknoloji sayesinde son dönem işletmelerin, var olan paylarını koruyabilmeleri, gittikçe artan rekabet sayesinde çağa uydurulması, doğru adım ve karar alınmasında insan ve insan odaklı yönetim anlayışı vardır (Şamiloğlu, 2002:86, Akt.; Durmuş, http://www.efkandurmus.com/site/arsiv/50-16/269-egitim-orgutlerinde-insan-sermayesi.html, E.T:14/2/2017).

"Bir şirketin insan sermayesi, yüksek katma değerli ve yeri zor doldurulabilen çalışan gruplarında yer almakta ve müşterilerin bir rakip yerine bu işletmeyi tercih etmelerini sağlayan ürün ve hizmetleri, yetenek ve tecrübeleriyle yaratan insanlarda somutlaşmaktadır" (Özdemir ve Balkan, 2010, 116).

Bir işletmede çalışan personelin, çalıştığı firmaya yeniliklerde, müşteri ilişkilerinde vb. ne kadar çok faydası oluyorsa, işletme o personeli elinde tutmak için çaba göstermelidir. Ayrıca işletmeler ne kadar yeniliğe açık olurlarsa toplumda o kadar ayakta kalacaklar, değişime kapattıkları vakit değişen toplumların karşısında yok olmaya mahkûm olacaklardır. Ek olarak, firma performansının artırılması konusunda şirket içi yetenek olarak isimlendirilen bu unsurların her biri optimal düzeyde kullanılmalıdır (Barney ve Hesterly, 2010, 70).

1.3.2 Yapısal Sermaye

İşletmelerin karlılığını artırmak ve rekabet avantajı yaratmak için, marka, patent, bilgi teknolojileri vs. faktörleri içine almıştır. Bazı kaynaklarda, yapısal sermaye bir iskelete benzetilmiş. Ayrıca yapısal sermayenin işletmeleri ayakta tutmasını sağladığı savunulmuştur. Başka bir kaynakta da Yapısal sermayede ticaret yapılıp, üretip yenilenerek diğer kuruluşlarla paylaşım yapılabildiğinden

bahsedilmektedir (Ayas, 2015, 59). Tablo 2'de yapısal sermayenin iki unsurundan bahsedilmektedir. Birincisi; Entelektüel mülkiyet, diğeri de alt yapı varlıklarıdır.

Tablo 2: Yapısal Sermayenin Unsurları ve Alt Bileşenleri

Entelektüel Mülkiyet Unsurları;	***AltYapı Unsurları;***
- Patentler,	*-Yönetim Felsefesi,*
- Telif Hakları,	*- Örgüt Kültürü,*
- Dizayn Hakları,	*- Yönetim Süreçleri,*
- Ticari Sırlar,	*- Bilgi sistemleri,*
- Ticari Amblemler,	*- Ağ sistemleri,*
- Hizmetle ilgili amblemler.	*- Finansal ilişkiler.*

Kaynak: Yörük ve Erdem, "*Entelektüel Sermaye ve Unsurlarının, BİST'de İşlem Gören Otomotiv Sektörü Firmalarının Finansal Performansı Üzerine Etkisi*", İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 22, 2008 Sayı: 2, 399

Entelektüel mülkiyetler aşağıdaki şekilde açıklanmıştır (Williams ve Bukowitz, 2001, 99, Akt., Erkuş, 2006, 69):

Patent: Kurumların veya kişilerin buluşları için devlet tarafından koruma altına alınmasıdır. Bu hakkı temsil eden belgeye patent denir. Buluşların patent ile korunmasındaki amaç; buluş sahiplerinin haricindeki kişiler için örnek olması ve buluş sahiplerinin ödüllendirilmesi içindir.

Telif Hakları: Kişi veya kişilerin fikri ve sanat eserleri üzerindeki hakların korunmasını amaçlayan yapıdır. Telif hakları sahibine eserini satma, üretme ve kiralama hakkı veren bir yapıdır. Telif hakları belli bir süre için yapılır.

Ticari Sırlar: Sadece işletme içinde işletmeyi ilgilendiren, kamunun ve kuruluş haricidekilerin bilmediği bilgileri içerir.

Ticari Marka: Bir kuruluşun sunduğu ürünler diğer kuruluşların sunduklarından ayırmak için kullandıkları isim, sembol ve tasarımlardır.

Edvinson ve Malone göre, yapısal sermayenin insan sermayesine faydası olabileceğini savunmuşlardır. Yapısal sermayenin insan sermayesine desteği; işletme amaçları doğrultusunda kazandıracağı faydayı sağlamaktır (Eren ve Akpınar, 2004, 10).

1.3.3 Müşteri Sermayesi

Müşteri sermayesi, işletmelere değer yaratan kaynaklardan en önemlilerinden biridir. İşletmeler için önemli bir varlığı olan müşterilerini, var olan ve yeni müşteri olarak ayırmalıdır. Var olan müşteri her zaman zorla elde tutulamaz. Kuruluşlar, yeni pazarlama tekniklerini geliştirerek, yeni müşteri sermayesi katkısı çabalarını öğrenmeleri gerekmektedir. Müşteri sermayesi, işletme müşterilerinin haricinde toplumla alakalı ilişki içinde olan tedarikçi firmaları, rakipleri, resmi kurumları, devleti kapsamaktadır (Bozbura ve Toraman, 2004, 57, Akt., Görmüş, 2009, 66).

Müşteri sermayesinin katma değer yaratan bileşenleri şöyle sıralanmaktadır; (Acar ve Dalğar, 2005, 30-31, Akt., Görmüş, 2009,66).

"• Markalar,
• Müşteriler,
• Müşteri sadakati,
• İşletme adı,
• Dağıtım kanalları,
• İşletme işbirlikleri,
• Lisans anlaşmaları,
• İstenen nitelikteki sözleşmeler,
• Franchising anlaşmaları".

İşletmede çalışanların eğitimleri, sorun çözme becerileri, motivasyonları, bir bilgiyi öğrenip başkalarına öğrendiklerini aktarma çabaları, örgüt kültürüne olan uyumları, bağlılıkları, yetki alıp devretmeleri, müşteri bağlılığı yaratmaları, iş geliştirme ve verimlilikleri, tek bireysel hareket etmeyip, işbölümü yapmaları, sürekli iletişim halinde olmaları, değişikliğe her zaman açık olmaları vs. bunların hepsi müşteri sermayesinin işletmeye olan maksimum katkılarını içeren faktörlerdir (Abeysekera ve Guthrie, 2004, Akt.;Okay, 2005, https://hakanokay.com/entelektuel-sermaye, 14/02/2017). Aşağıdaki Tablo 3'de entelektüel sermayenin tüm unsurlarının bileşenleri belirtilmiştir.

Tablo 3: Entelektüel Sermayenin Unsurları

İnsan Sermayesi	**İlişkisel(Müşteri) Sermaye**	**Yapısal(Örgütsel) Sermaye**	
		Entelektüel Mülkiyetler	**Alt Yapı Sermayesi**
Kullanım bilgisi Eğitim Mesleki Yeterlilik İş İle İlgili Bilgi Teknolojik Bilgi Mesleksel Değerlendirmeler Psikometrik Değerlendirmeler Girişimcilik Ruhu İşle İlgili Yetenekler Modeller ve Yapılar Kültürel Farklılıklar	Markalar Müşteriler Müşteri Sadakati Müşteri Genişliği Dağıtım Kanalları Ticari İş Birlikleri Lisans anlaşmaları Franchsing anlaşmaları	Patentler Telif Hakları Dizayn Hakları Ticari Sırlar Ticari Markalar Servis Noktaları Ticari Saygınlık	Yönetim Felsefesi Şirket Kültürü Yönetim Süreci Bilgi Sistemleri Ağ Sistemleri Finansal İlişkiler Şirket Stratejileri Şirket Yöntemleri Satış Araçları Bilgi Alt Yapısı Şirket Değerleri

Kaynak: (Ekşi, Intellectual Capital Based Innovation Capability Model Proposition, Istanbul Technical University, Institute of Science And Technology, M.Sc. Thesis, 2008, İstanbul, s. 29, Akt. Toraman, Abdioğlu, ve İşgüden, 2009, 98)

Kaynaklarda, entelektüel sermaye unsurlarından işletmeye en çok müşteri ve yapısal sermayenin etkisinin olduğu yönünde bilgi olup, insan sermayesinin işletmeye katkısının daha az olduğu yönünde bilgiler bulunmaktadır.

1.4.Entelektüel Sermaye Hakkında Çeşitli Kavramlar

Entelektüel sermaye kavramının daha iyi anlaşılması açısından, entelektüel sermayeyi oluşturan kavramlar aşağıda açıklanmıştır.

Veri : Çeşitli konularda yapılan işlemler için tutulan kayıtları içerir.

Varlık :Bir kuruluşa ait ve maddi değeri olan her şeydir.

Enformasyon: Derlenen bilgilerin erişim sürecinde gözlemlenmesi, araştırılması sonucunda özetlenerek şekillenmesidir.

İnovasyon : İşletmelerin rekabet ortamında varlıklarını daim edebilmelerini ve ekonomik sıkıntılarla baş etmede ürünlerini ve hizmetlerini geliştirmeleridir.

Bilgi: Edinilen deneyimler sonucunda, ortaya çıkan gerçek ve doğru birikimdir.

Entelektüel varlık: Başarı yolunda atılan en büyük kilittir.

Entelektüel mülkiyet: Patent, Telif hakkı, Ticari sır, marka gibi kanuni açıdan hakları kapsar.

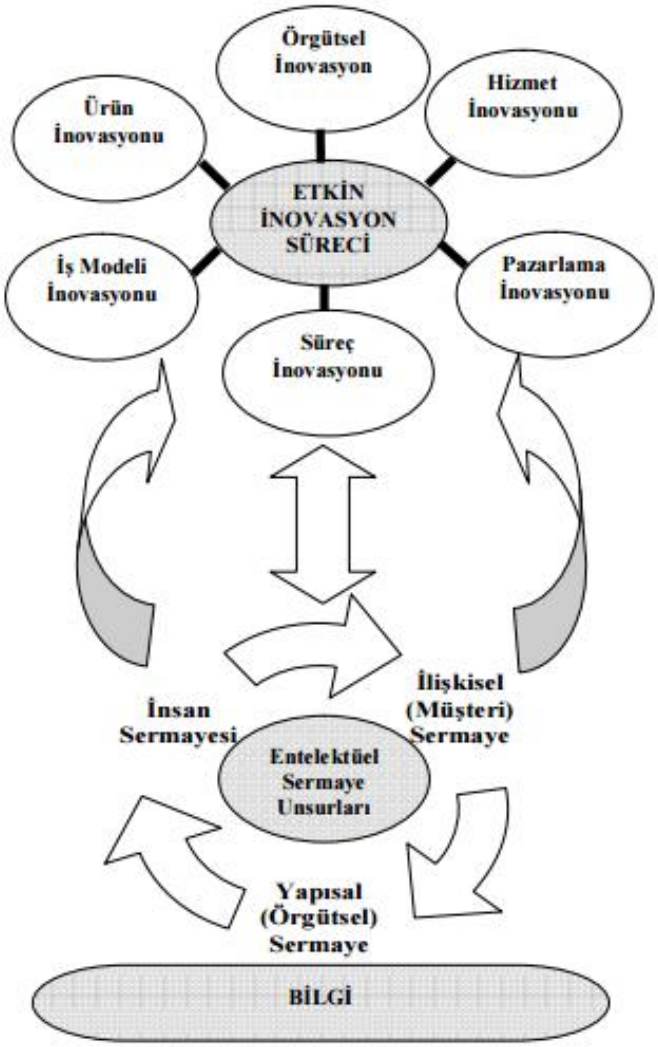
1.5.İşletmelerde İnovasyon ve Entelektüel Sermaye Arasındaki Bağ

İşletmeler yerel ve küresel olmak üzere rekabet ortamında varlıklarını daim etmek ve ekonomik problemleri aşmak amacıyla hizmetlerini, ürünlerini geliştirmeleri sonucunda elde ettikleri kazanç unsuruna inovasyon denmektedir. İnovasyonun istihdamın yaşam kalitesini artırma, işletmelerin sürekliliklerinin sağlanması rekabet ve maliyet avantajı, işletmelerde karlılık ve verimliliklerinde artış, işletmelerin geleceğini teminat altında alma gibi faydaları vardır.

İşletmelerde kültürlerin, normların, değerlerin birikimi sonucunda entelektüel sermayeye olumlu katkısı vardır. İşletmelerde inovasyonun temelinde bilgi vardır. İşletmelerde entelektüel sermaye değerleri, işletminin inovasyon seviyesini belirleyen öğelerdir.

Literatürde inovasyon ve entelektüel sermaye arasındaki ilişki açısından yapılan çalışmalar; Subramaniam ve Youndt (2005) tarafından insan sermayesi, yapısal sermayesi ve sosyal sermayesi inovasyon yeteneklerini daimi artan oranda katkı sağlayan unsurlardır. Bosworth ve Webster'e (2006) göre, entelektüel sermaye değeri işletmelerin inovasyon sürecinin oluşumunda katkı sağlamaktadır. Fuglsang'a (2008) göre, inovasyon ile birlikte yeni bilgiler oluşmaktadır. Nonaka ve Takeuchi'ye (1995) göre, bilgi üretimi sonucunda inovasyonun daimiliğinde katkısı vardır.

Şekil 3: İşletmelerde İnovasyon ve Entelektüel Sermaye İlişkisi

Kaynak: Toraman ve Diğerleri, "*İşletmelerde İnovasyon sürecinde Entelektüel Sermaye ve Yönetim Muhasebesi Kapsamında Değerlendirilmesi",* Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, C X, I, S, 2009)

Yapılan çalışmalar neticesinde, inovasyonun bilgi ile bağlantılı olduğu inovasyonun sürekliliğinin sağlanmasında önemli alt yapıyı oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Şekil 3'de işletmelerdeki İnovasyon ve Entelektüel sermaye arasındaki bağı oluşturan ilişkiyi gösterir şekil bulunmaktadır (Toraman ve Diğerleri, 2009, 101-106).

1.6.Entelektüel Sermaye Yönetimi

Gelişen bilgi entelektüel varlıkları yönetme ihtiyacı doğurmuştur. Kuruluşlar gelişen yenilikler karşısında ayakta durabilmek için entelektüel sermayeye önem vermelidirler. Kuruluşlar da finansal sermaye kadar entelektüel sermayeye de değer vermelidirler. Entelektüel sermaye yönetimi, işletmelerin entelektüel sermayenin gücünden faydalanıp, işletmelere katma değer katan bir yaklaşımdır. İşletmeler entelektüel sermayelerini iyi yönetebildikleri sürece, pazarda paylarını arttırlar, teknolojide lider konumuna gelirler.

Bazı kaynaklarda entelektüel sermaye yönetimi, işletmeyi insan vücudu veya canlı organizma gibi algılamaktadır. Bir ağacın gövdesi, kökleri ve yaprakları birbirleriyle nasıl bağlantılı ise, entelektüel sermayeyi içeren marka, insan kaynakları, müşteriler, örgüt kültürü, yenilikler de birbirleriyle bağlantılı olmalıdır. Hepsinin birbirine ayrı ayrı yararı olmaktadır, işletmeler birinin eksikliğini diğeriyle giderme yoluna gitmekle iyileştirmiş olmayabilirler (Ayas, 2015, 67-71).

Entelektüel sermaye yönetiminde asıl amaç, rekabet avantajı yaratarak, firma için katma değerini artırmaktır. Entelektüel varlıkları yönetmek, kuruluşların bugün ve gelecekteki değerlerini analiz etmek, değerleri ölçmek gibi aktiviteleri yönetebilmektir (Çağlar, 2003, 9).

Bir işletmede entelektüel sermaye yönetiminin geliştirilmesi için bazı olanakların var olması gerekmektedir. Bu olanaklar aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (Kaya, 2013, 34-35).

- İşletme yönetiminin yalnızca finansal anlamda ifade edilemeyeceği bilgisine sahip olması,
- Herkesçe işletme için faydası mevcut maddi olmayan varlıkların nelerden oluştuğu bilincine sahip olması,
- Entelektüel sermaye yönetimine bağlı kalması gerekmektedir.

Once (1999) ve Erkal (2006)'a göre entelektüel sermaye yönetimi için izlenecek yol haritası aşağıdaki gibidir (Ayas, 2015,73).

1. **Entelektüel Sermayenin Tanımlanması**

- *Kuruluşların anketler ve araştırma neticesinde görüşmeler yaparak entelektüel sermayeyi belirlemeleri*
- *İşletmelerin finansal ve entelektüel varlıklarının belirlenmesi,*

2. **Kilit Değerlerin Belirlenmesi**

- *İşletmelerin entelektüel sermayeye ait verilen toplanması, ölçümlerin yapılması,*
- *Entelektüel sermeye politikaların geliştirilmesi ve yeniliklerle liderliğin tanımlanması,*
- *Entelektüel sermaye için gerekli olan teknoloji altyapısının hazırlanması*

3. **Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi**

- *Entelektüel sermaye bileşeninin tanımlanması*,
- *Ölçülecek verilerin toplanması.*

4. **Entelektüel Sermayenin Yönetimi**

- *Yönetimin gerçekleştirilmesi*.

5. **Entelektüel Sermayenin Raporlanması**

- *Entelektüel Sermayenin denetlenmesi,*
- *Entelektüel sermayeyi içeren raporların kuruluş içi ve dışına yansıtılması,*
- *Entelektüel sermaye ile ilgili elde edilenlerin bilgi tabanında saklanması*
- *İşletmenin entelektüel sermayeyi korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi süreçlerinde* bilgi yönetim süreçlerinden yararlanması,
- *İşletmenin entelektüel sermayeyi işletme içerisinde geliştirerek sürekli olarak yenilemesi.*

1.7.Entelektüel Sermayenin Özellikleri

Literatürde yer alan tanımlamalar neticesinde entelektüel sermayenin özellikleri aşağıda belirtilmiştir:

- Entelektüel sermayenin en önemli varlığı bilgidir.
- Maddi olmayan varlıkların toplamıdır.
- Entelektüel sermaye işletmelerin finansal tablolarında yer almamasına rağmen, işletmelere en çok katma değer katandır.
- Entelektüel sermayeyi ölçüp görünebilecek hale getirmek için, işletmelerin beşeri, coğrafi yapılarına bakılmaksızın gitgide değeri artmaktadır ve işletmeler bu kavramı daha iyi kavrayıp, kaliteli yaşam sürdürmektedirler (http://docplayer.biz.tr/4039057-Entelektuel-sermaye-entelektuel-sermaye-kavrami,E.T: 16/02/2017).
- Entelektüel sermaye rekabet üstünlüğü yaratmada işletmelere doğru bir yol gösterici olmuştur.
- İşletmelerin var olan müşterileriyle olan ilişkilerini tekrar gözden geçirmesi hususunda fayda sağlayabilirler.
- Entelektüel sermaye işletmelerin gelecekteki başarıları için ışık oluşturmuştur.
- Entelektüel sermaye, işletmelere sadakat ve iş tatmini algısı oluşmasında önemli bir katkı sağlamıştır.
- İşletmeler entelektüel sermayenin katkısıyla yenileşim sayesinde, müşterileriyle, devletle, yurtdışı bağlantılarıyla ve tedarikçi firmalarıyla ilişkilerini daha da sağlam tutarak, yatırımcılara yol gösterici olmasına sebep olabilmektedir.
- Entelektüel sermaye, İşletmelerin rakipleri karşısında üstün ve zayıf yönlerini belirleyip, sıkıntılı durumları iyileştirme çabalarına katkı sağlayacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM
ENTELEKTÜEL SERMAYENİN MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ

1. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN TANIMI

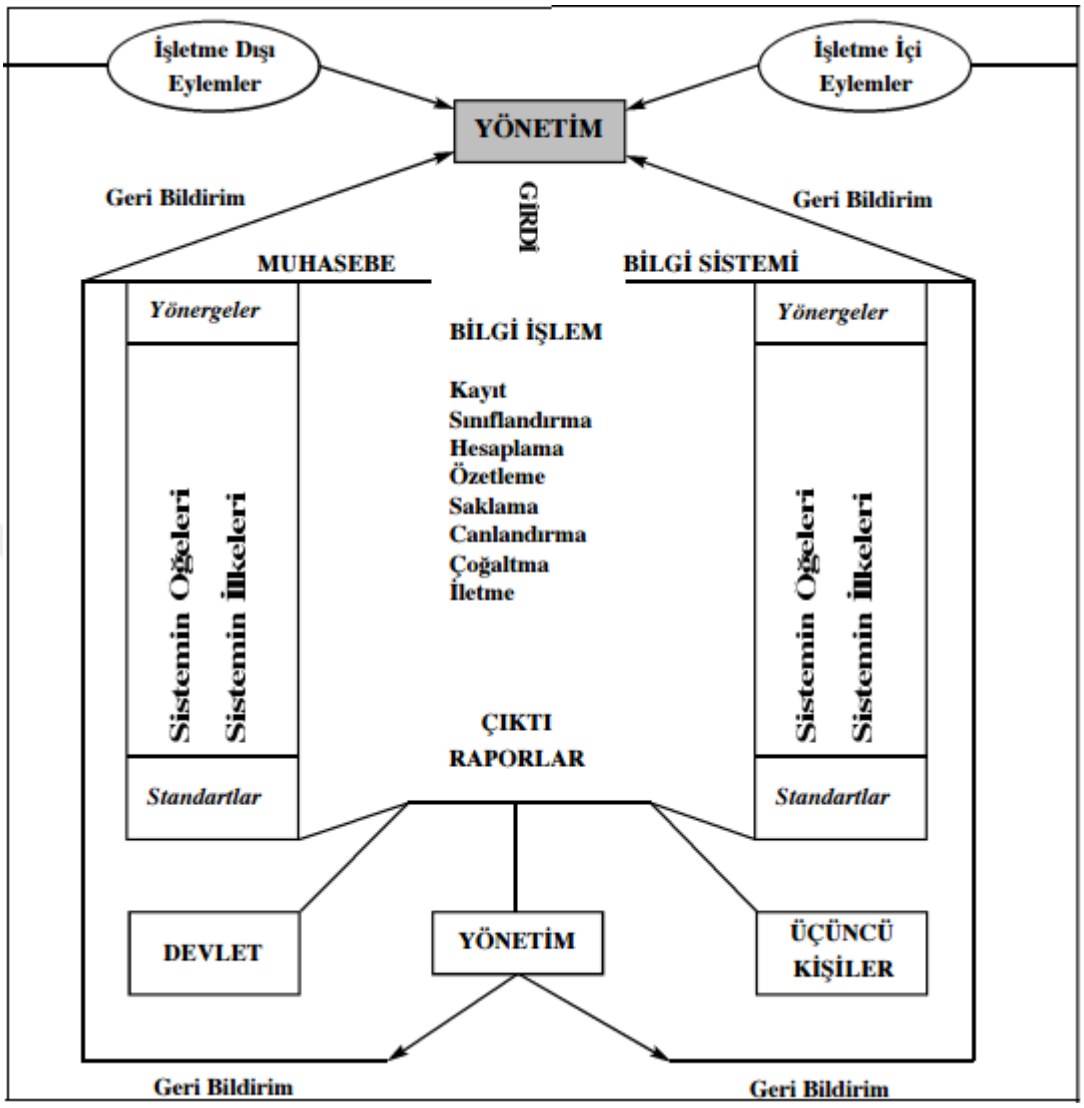
Küreselleşmeyle birlikte, işletmelerde bilginin önemi daha da arttığından, artık bilgi, bir sistem haline gelmiş ve kullanıcılara doğru zamanda doğruyu sağlama yönünden bir bilgi sistemi ortaya çıkmıştır. Muhasebe bilgi sistemi, genel muhasebe, finans ve maliyet muhasebeyi içine alan sistemdir. Muhasebe sistemi, "Muhasebenin babası" olarak anılan Pacioli 1494 yılında yayınlamış olduğu kitabının bir bölümünde defter kayıtlarının esaslarını ortaya atmıştır. Pacioli kitabında günümüzde kullanılan muhasebenin çift taraflı kayıt sistemine de yer vermiştir (Can, 2007, 7-11).

Muhasebe bilgi sisteminin işletmelere rekabet avantajı sağlama, verimliliği artırma, iletişimi güçlendirme ve doğru, güvenilir bilgiyi zamanında ulaştırma yönünden önemli bir sistemdir. Muhasebe bilgi sistemini kullanan firmaların küçük veya büyük olması önemli değildir, tüm işletmeler hem iç hem de dış çevreyle sürekli etkileşim halindedirler. Muhasebe bilgi sisteminin de burada yatırımcıların kararlarına katkısı büyük olacaktır. Bugün işletmelere rekabet avantajı yaratacak yatırımların çok büyük kısmı maddi olmayan yatırımlardan oluşan yani entelektüel sermayedir (Önce, 1999, 63, Akt. Yılmaz, Şahin ve Güler, 2005, 96).

Literatürde muhasebe bilgi sistemi ile ilgili birçok tanımlamalar yer almakta olup, en geniş tanım; ortak bir amaca ulaşmak için girdileri sağlayarak, girdilerden çıktı elde eden kolektif işleyen bir süreçtir. Muhasebe bilgi sistemi girdi, süreç ve çıktı aşamalarından oluşur. Bu sistem de girdi; veri veya bilgidir.

Veri veya bilginin işlemlerden geçerek sonuç kısmına yani raporlanması aşamasına gelmesi çıktıdır. İşletmelerde bilginin öneminin artması ve insan kaynaklarıyla kolektif hale gelmesi entelektüel sermayenin oluşumuna sebep olmuştur (Yılmaz, Şahin ve Güler, 2005, 92). Şekil 4'de görüldüğü üzere, muhasebe de bilgi akışı önce muhasebe sistemine girilmesiyle başlar, oradan defterlere kayıtlar devam eder ve sonunda raporlama ile ilgililere sunulur.

Şekil 4: Muhasebe Bilgi akışı

Kaynak: Sürmeli, F.,Muhasebe Bilgi Sistemi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1997, Akt.Acar, D., Dalğar, H., "*Entelektüel sermayenin Ölçülmesinde Muhasebe Bilgi Sisteminin Katkısı*", 2005, 32)

Literatürde yer alan bilgilere göre, araştırmalar neticesinde entelektüel sermayenin günümüz muhasebe sistemlerinde çok fazla gelişmediği, ölçme ve raporlamada yetersiz kalındığı görüşündedirler. Entelektüel sermayenin iyi yönetilmesi, ölçülmesi ve raporlanması için Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri geliştirilmelidir (Edvinsson, 1997, Akt.; Kaya, 2011, 256).

Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri, mali tabloların düzenlenmesinde işletmeler tarafından uyulması gereken kurallar bütünüdür. Muhasebe ilkeleri, temel mali tablolarımız olan; Gelir tablosu ve Bilançoya ilişkin oluşturulmuştur. Bilanço

İlkeleri, varlıklar, yabancı kaynaklar ve özkaynaklardan oluşmuştur. Gelir tablosu işletmelerin faaliyet sonuçlarını gösterir tablo olduğundan hem iç hem de dış kaynaklar için önemli bir tablodur. İşletme yöneticileri, işletmenin geleceği ile ilgili karar almak istediklerinde bu belgelere bakarak kararlarına yön verirler, muhasebe bölümü de bu belgeleri toparlayıp vermekle yükümlüdür. İşletme yöneticileri Tekdüzen muhasebe Sisteminde Mali tablolar aşağıda belirtilmiştir. Ülkemizde muhasebe uygulamaları; Maliye Bakanlığı'nın 1 Ocak 1994 yılında yayınlamış olduğu "Muhasebe Sistemi Uygulama genel Tebliğleri" kapsamında muhasebe ilkeleri ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun düzenlemelerinden olan "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ'inde işletmelerin uyulması gereken ilkelerde belirtilmiştir. Bu ilkelerle muhasebe uygulamalarına ulusal ve uluslar arası alanda standart getirilmesi esas alınmıştır. Bu ilkeler işletmeden işletmeye farklılık gösterse de, işletmeler bahsi geçen ilkelerden birini seçme zorunlulukları vardır. Mali tablolar zamanında ve anlaşılır bir şekilde düzenlenip, kredi veren kuruluşlara, yatırımcılara ve diğer ilgililere kararlarında doğru ve güvenilir bilgi vermeyi, hissedar ve alacaklıların sağlamış olduğu kaynaklar, meydana gelen değişikliklerle birlikte ve faaliyet sonuçları neticesinde bilgi sağlamayı amaçlamaktadır. Mali Tablolar; aşağıda belirtilmiştir;

A- Temel Mali Tablolar

1- Bilanço

2- Gelir tablosu

B- Yardımcı Mali tablolar

3- Satışların Maliyeti Tablosu

4- Fon Akım Tablosu

5- Nakit Akım Tablosu

6- Kar Dağıtım Tablosu

7- Özkaynaklar Değişim Tablosu

1.2.Muhasebe Bilgi Sisteminin Gerekliliği

İşletmeler hızla gelişen değişimlere ayak uydurabilmek için, gelişmeye ve yenileşmeye yönelik stratejiler geliştirmelidirler. Günümüzde, muhasebe bölümü sadece evrak kayıt etme, vergi hesaplayıp beyanname verme ve raporlama işlemini yapmamaktadır. Aynı zamanda yorumlama yeteneğiyle yöneticinin kararlarında da faydası olabilmektedir.

"Muhasebe bilgi sistemi tarafından sunulan finansal bilgiler, işletmelerin sadece geçmiş faaliyetleri ile ilgili değildir, aynı zamanda geleceğe yönelik planlar yapılmasına ve kararlar alınmasına yardımcı olur" (Demir, 2005, 144). Bir işletmede yönetici Muhasebe Bilgi Sistemini (MBS) başarılı bir şekilde kullanamazsa yanlış kararlara yönelecektir. Bu da işletmeye kalıcı zarar verebilir. Birçok kaynakta, MBS'nin işletme yönetimi kararlarında doğru adımlar atmalarına yardımcı olduğu bilgisi esas alınmıştır.

MBS, organizasyon bilgi sisteminin en temel öğelerinden biri olup, kuruluşların sürekliliğini sağlamada ileriye yönelik planlarında yardımcı olmaktadır. Bu sistemi oluşturan öğelerin neler oluştuğunu öncelikle bilmek gerekir. Bu öğeler arasında sıkı bir bağ olup, yönetim uygulamalarında etkinliğin sağlanması açısından büyük öneme sahiptir. MBS kuruluşların mali durumları ve faaliyet sonuçlarını ilgililere doğru, şeffaf ve güvenilir bilgi sağlanmasında önemli bir araçtır. İşletmelerde yönetimin doğru işleyebilmesi muhasebe bilgi sistemin etkin şekilde işlemesine bağlıdır. İşletmeler sisteme önem vermelilerdir. İşletmelerde mali tablolar, finansal raporlar ve yöneticilerin başarılı bir şekilde karar almalarını sağlamaları açısından bu sistemin var olması önemlidir (Güney, 2013, 278).

MBS, kullanıcılara doğru bilgiyi işleyip ve yine doğru bilgiyi raporlama ve yorum şeklinde sunulmasına imkân veren sistemlerden biri olması dolayısıyla işletmeler kurallara uyarsa, doğru işleyişle yöneticilere, hissedarlara, yatırımcılara ve diğer ilgililere anlaşılabilir ve güvenilir bilgiyi yönlendirerek doğru işleyen bir sistem olacaktır.

1.3.Entelektüel Sermayenin Muhasebe Sistemi İçindeki Önemi

Geleneksel Muhasebe bilgilerinden yeterli bilgiyi alamayan yöneticiler, öğrenmek istedikleri bilgileri muhasebe bilgi sisteminden yararlanmak üzere almaya çalışırlar. Muhasebe Bilgi Sisteminden elde edilen raporlar sayesinde yöneticiler daha sağlıklı kararlar alabilecektirler. "Muhasebe bilgisinin kararı kolaylaştırıcı olarak kullanılmasının sebebi çalışanların bilgisini geliştirmek, böylece organizasyonla ilgili arzu edilen kararları almalarında yeteneklerini arttırmak ve hareket seçenekleri hakkında daha iyi bilgilendirmektir" (Yavuz, 2014, 49-50).

İşletmeler gelişen değişikliklere, rakiplerine karşı, ayakta durabilmek için bilgiye hep açık olmalıdır. İşletmeler doğru karar verebilmek için hep ileriye dönük kararlarında kaliteli bilgiye ihtiyaç duyarlar. Bunda bir standart olmayıp, Tablo 4'de farklı tanımlamalara yer verilmiştir.

Tablo 4: MBS'de Üretilen Bilgilerin Kalite Özellikleri

Avustralya Muhasebe Standartları Kurulu Tarafından Açıklanan "Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri"	**Finansal Muhasebe Standartları Kurulu Tarafından Açıklanan "Muhasebe Bilgisinin Niteliksel Özellikleri"**	**Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu Tarafından Açıklanan "Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri"**
Finansal Bilginin Seçimi -Uygunluk -Güvenirlilik -Önemlilik **Finansal Bilginin Sunumu** -Karşılaştırılabilirlik -Anlaşılabilirlik **Uygun ve Güvenilir Finansal Bilgide Sınırlamalar**	**Bilginin En Önemli Özelliği** -Karar Vermeye Yardımcı Olma **Kullanıcıya Özgü Kaliteler** -Anlaşılabilirlik **Karara Özgü Öncelikli Kaliteler** -Uygunluk -Güvenirlilik	-Anlaşılabilirlik -İhtiyaca Uygunluk(İlgililik) -Güvenilirlik -Karşılaştırılabilirlik **İhtiyaca Uygunluğun Bileşenleri** -Önemlilik **Güvenilirliğin Bileşenleri** -Doğru Bir Şekilde

-Zamanlılık -Maliyetlere Karşı Faydaları	**Uygunluğun Bileşenleri** -Kestirim Değeri -Geri Dönüş Değeri -Zamanlılık **Güvenilirliğin Bileşenleri** -Doğrulanabilirlik -Temsilde Sadakat -Tarafsızlık **İkincil ve Etkileşimli Kaliteler** -Karşılaştırılabilirlik -Tutarlılık **Doğrulama için Asgari Değer** -Önemlilik **Yaygın Kısıtlama** -Fayda ve Maliyet	Gösterim -Özün Önceliği -Tarafsızlık -İhtiyatlılık -Tamlık **İhtiyaca Uygun Ve Güvenilir Bilgiyle İlgili Sınırlamalar** -Zamanlılık -Maliyet-Fayda dengesi

Kaynak: Demir, B., Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Güvenligi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 2010, 144.

MBS yöneticilerin doğru karar almasında yön vermesinin haricinde, personelin de çalıştığı firmayı daha iyi tanımaları, rakiplerini bilmeleri, müşterilerle olan ilişkileri en iyi seviyede tutmaları ve huzurla çalışmaları açısından da önemlidir. Aynı zamanda MBS örgütlerin en üst yönetiminden en alt kademelerine, kadar bilginin paylaşılmasını sağlayan önemli sistemdir. Gelişen değişikliklere uyum sağlayamayan, çevrelerinden almış oldukları bilgiyi benimseyemeyen, teknolojinin faydalarından yararlanamayan işletmeler çağın gerisinde kalarak firmalarının zarar görmesine sebep olurlar ve rakipleriyle mücadele edemeyerek belki de yok olmalarına sebep olurlar. Muhasebe bilgi sistemi sayesinde, işletmeler ellerinden geldiğince maliyeti azaltıp, faydayı arttırdıkları müddetçe daha başarılı olacaklardır.

Bir işletmede çalışan bir bireye ait bilgi, o işletmeye ait bir değer yaratmak üzere işletmenin yararları için kullanıldığında gerçek anlamda entelektüel sermayenin bir parçası haline gelir (Özülke, 2016, http://fusunozulke.com/entelektuel-sermaye, E.T:21/02/2017). Tek Düzen Muhasebe'de (TDM) 26'lı grup kodu Maddi Olmayan Varlık grubudur. "Dolayısıyla buradan hareketle maddi olmayan varlıkların değerinin muhasebe bilgi sisteminden elde edilmesi ile yapısal sermayenin ölçümüne en önemli katkı sağlanmış olmaktadır" (Acar ve Dalğar, 2005, 38).

Entelektüel Sermaye Maddi Olmayan Varlıklar grubunda yer alması sebebiyle, ölçülmesinde MBS'nin büyük katkısı olması açısından önemlidir. Entelektüel sermayenin hesaplanması, bilançonun ilgili grubuna yerleştirilerek, işletmelerin gerçek sermayelerinin belirlenmesi açısından ve MBS'nin piyasa, defter ve varlık değerlerinin bilinmesiyle entelektüel sermayeye doğru ve gerçek zamanda büyük katkısı olması dolayısıyla önem taşımaktadır.

1.4.Muhasebe Sisteminin Katkısı

MBS, işletme yöneticilerinin personeli, müşterileriyle olan ilişkilerinde, her yeni doğan yeniliği şirketlerine yön vermesi açısından önem arz eder.

MBS'nin işletmeye katacağı değerler (Acar ve Dalğar, 2005, 30);

- İşletmeye yüksek kaliteli ürün geliştirme veya yüksek kaliteli servis sağlama, maliyet azaltımı veya aranılan bir işletme cehresi kazandırma,
- Verimlilik artışı,
- Daha iyi karar almak için tam zamanında ve güvenilir bilgi sağlama,
- Rekabet avantajı sağlama,
- İletişim sağlama,
- Kullanılabilir bilgi sağlama

Bilgi kullanıcılarına gerçek ve doğru bilginin yansıtılmasında; maddi olmayan varlıkların mali tablolarda uygun ve gerçek değeri ile yerini almasında ve kullanıcılara kararlarında doğru yönelmesi için entelektüel sermayeye MBS'nin katkısının olmazsa olmazı haline gelmiştir.

Entelektüel sermayenin unsurları olan insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesinin MBS ile kolektif katkısı olduğu göze çarpacaktır. İnsan sermayesinde, işletmede insanların katkısı fikirleri ve işletmede personelin doğru hesaplamalarla doğru kayıtları oldukça MBS'den ayrı düşünmek yanlış olmayacaktır. "İnsan kaynakları departmanı "doğru beyini ve doğru insanı", muhasebe departmanı "doğru hesaplamayı ve raporlamayı", marka departmanı "doğru markayı ve telif hakkını" yakaladığında bir IBM şirketi, bir Coca-Cola şirketi, bir Microsoft yazılım şirketi gibi şirket olmak içten bile değildir" (Aktaş, http://esgp.istanbulsmmmodasi.org.tr/docs/Seminer_Bildiri_Sunum/05_otur-um.pdf, E.T: 26/02/2017) Yapısal sermaye açısından da işletmenin verimliliğine etkisi açısından katkısı büyüktür. Genel Muhasebe'de 26'lı kodların yapısal sermayenin ölçümünde katkısı vardır. Müşteri sermayesi açısından düşündüğümüzde de müşterinin tatmini, müşterinin bağlılığı ve pazarlama giderleri vb. özellikleri dolayısıyla MBS'ye önemli katkıları olmaktadır.

MBS'de maddi olan varlıklara yer verilerek yöneticilerin almış oldukları kararlara yön vermesi açısından önemli olduğu kadar, maddi olmayan varlıklara ait kalemlerinde günümüz mali tablolarında yer verilmesi yöneticilere, ortaklara, diğer ilgililerin kararlarında da faydalanması, müşterilerin sadakatinin daha da artması, finansal tabloların dipnotlarında da belirtilmesi açısından daha da önemli ve faydası olacaktır.

İşletmeler sadece kar elde etmek için değil, aynı zamanda kendilerinin verimli bir şekilde ayakta kalabilmeleri yöneticilerine, personeline, tedarikçilerine, müşterilerine, devlete doğru güvenilir bilgiyi verebilmeleri ve kısa vadeli veya uzun vadeli kararları için tablolarında ilgili varlık kalemlerini doğru hesaplayıp, uygun kayıtlamaları, doğru sınıflandırmaları açısından muhasebe raporlarına ihtiyaç duyacaklarından MBS'nin katkısını hep ön planda tutmalılardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ENTELEKTÜEL SERMAYEYİ ÖLÇME VE RAPORLAMA

1. ENTELEKTÜEL SERMAYE ÖLÇME

İşletmeler rekabet avantajı sağlayabilmek için, sadece maddi varlıklar değil maddi olmayan varlıkları da ölçülebilir hale getirerek, finansal raporlar aracılığıyla ilgililere sunmaları gerekmektedir. Entelektüel sermayenin Tablo 5'de olduğu gibi işletme bazında ve unsur bazında olmak üzere farklı ölçüm yöntemleri bulunmaktadır.

Tablo 5: Entelektüel Sermaye Ölçüm Yöntemleri

İşletme Bazında	**Unsur Bazında**
Piyasa Değeri-Defter Değeri Yöntemi	Dengelenmiş Sonuç Kartı Yöntemi
Tobin Q Oranı Yöntemi	Skandia Kılavuzu
Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi	Entelektüel Sermaye Endeksi
	Teknoloji Brokeri
	Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli Yöntemi
	Entelektüel Sermaye Ölçüm Yöntemi
	Entelektüel Katma Değer Katsayısı Yöntemi

Kaynak: Gürkan Ve Diğerleri, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, *"Entelektüel Katma Değer Katkısı Bileşenlerinin İşletmelerin Finansal Performansı Üzerindeki Etkisi",* C 11, S 2, 2015, 49

Entelektüel Sermayede ölçüm yöntemlerinden en çok yaygın olarak kullanılan Katma değer Katsayısı yöntemidir. Çünkü bu yöntem, uygulaması kolay, çözüm gerektirmeyen yöntemdir. Maddi ve maddi olmayan varlıkların etkinliklerinin ölçülmesinde temel yöntemlerden biridir.

1.1. Entelektüel Sermaye Ölçme Yöntemleri

1.1.1. İşletme Bazında ölçme Yöntemleri;

İşletme bazında hesaplama yöntemleri; Piyasa Değeri Defter Değeri Farkı ve Oranı, Tobin Q Oranı Yöntemi, Maddi Olmayan Varlıklar Yöntemi'dir.

1.1.1.1. Piyasa Değeri Defter Değeri Farkı ve Oranı

Piyasa Değeri, hisse senedinin piyasa değeri ve muhasebe değeri arasındaki farkı ortaya koymak için kullanılır. Şirketler için önemli bir orandır. Defter Değeri ise, İşletmenin varlıkları ve borçları arasındaki farkı ortaya koyar. Bu yöntemi sadece hisse senetleri borsada işlem gören işletmeler kullanmaktadırlar. Piyasa Değerinin hesaplama yöntemi (Gürkan Ve Diğerleri, 2015, 49-50);

Entelektüel Sermaye Değeri = Piyasa Değeri – Defter Değeri

Piyasa Değeri = Hisse Senedi fiyatı x hisse senedi sayısı formülüyle hesaplanırken, Defter Değeri = Toplam Varlıklar – Toplam Borçlar formülüyle hesaplanır.

1.1.1.2. Tobin Q Oranı Yöntemi

Bu yöntem Nobel ödüllü James Tobin tarafından geliştirilmiştir. Bu yöntem, işletmelerin piyasa değerini ve işletme varlıklarının ölçülmesiyle hesaplanmaktadır. Bu oranın 1'den büyük olması ve 1'in altında olması açısından ayrı değerlendirilmiştir. Bu değer, 1'in üstünde olursa işletmenin kıt kaynaklarından etkin bir şekilde yararlandığını, 1'in altında ise, kıt kaynaklardan başarılı bir şekilde yararlanmadığının göstergesidir (Canbaş ve Diğerleri, 2004, 58).

Literatürde, araştırmacıların Tobin Q oranı ile ilgili çalışmalarına rastlanılmıştır. 1993 yılında, Kim ve diğerleri q oranını araştırmışlardır. 2000 yılında, Sevil ve Şen, q oranını yardımıyla, hisse senetlerinin finans kararları ve piyasa değeri arasındaki ilişki gösterilmiştir. 2004 yılında, Canbaş ve Diğerleri Tobin Q oranında farklı yöntemlerle kullanılan diğer yöntemleri değerlendirilmiştir. 2005 yılında, İMKB'da işlem gören işletmelerin Tobin Q oranını kullanarak, neticeleri açıklanmıştır. 2007 yılında, Freund ve diğerleri Tobin Q oranını kullanarak

işletmelerin değerlerine olan etkisi araştırılmıştır. 2008 yılında Aman ve Nguyen'in Tobin Q oranı ile Japon işletmelerinde faaliyetlerine etkisini araştırmışlardır (Koçyiğit, 2009, 180).

Tobin Q oranı Şirket üretim kapasitesinin hisse değerinin yer değiştirme maliyetine oranlanmasıyla hesaplanır. Bu değer 1'in üstünde olması tercih edilmektedir (Gür ve Bayraktar, 2011, 132).

$$\text{Tobin Q oranı} = \frac{\text{Şirketin üretim kapasitesinin hisse değeri}}{\text{Yer değiştirme maliyeti}}$$

1.1.1.3. Maddi Olmayan Varlıklar Yöntemi

Bu yöntem Karl "NCI" adlı bir kuruluş tarafından geliştirilmiştir. Bu yöntemin ölçülme sebebi gelişen teknoloji neticesinde, firmaların rakipleri karşısında ayakta durma çabalarıdır. Bu yöntemde maddi olmayan varlıkların değeri aşağıda belirtildiği gibi yedi aşamada hesaplanmaktadır (Stewart,1997, 254-255, Uzay ve Savaş, 2003, 168-169).

1- Üç yıl için ortalama vergi öncesi kâr (Dönem Karı) hesaplanır.
2- Dönem sonu bilançosundan ortalama maddi olmayan varlık değerleri alınır ve üç yılın ortalaması hesaplanır. Bu aşamada Net Aktif değer belirlenmiş olur.
3- Kâr ortalaması, maddi varlık değerine bölünerek maddi varlıkların getirisi bulunur.
4- Kuruluşun faaliyet gösterdiği sektörün maddi varlıklarının getiri oranı belirlenir. Eğer işletmenin getiri oranı sektörün altındaysa yöntem sonuç vermeyecektir.
5- Getiri fazlası hesaplanır. Sektördeki ortalama getiri oranı, işletmenin ortalama maddi varlıklarıyla çarpılır. Bu tutar, sektördeki ortalama bir kuruluşun aynı seviyedeki maddi varlıklardan firmaya katabileceği değeri gösterir.
6- Bu aşamada da Gelir veya Kurumlar Vergisinin hesaplanması gerçekleştirilmiş olacaktır. Üç yıl için ortalama vergi hesaplanır ve bu ek getiri değerini vergi oranı ile çarpılır Elde edilen değerden işletmenin birinci adımdaki vergi öncesi kazancından

çıkarılması gerekir. Yani getiri kazançtan kurumlar ya da gelir vergisinin çıkarılmasıyla net ek kazanç değeri bulunulmuş olacaktır. Ulaştığımız meblağ maddi olmayan varlıklara atfedilecek prim tutar olacaktır.

7- Son aşamada da entelektüel sermayenin değeri hesaplanmasıdır. Net getirinin ortalama ağırlıklı maliyetine bölünmesiyle kuruluşun maddi olmayan varlıkları yani entelektüel sermaye tutarı hesaplanmış olacaktır.

Tablo 6: Maddi Olmayan Varlıkların Değerlerinin Hesaplanması

Adımlar	***Yapılacak İşlem***	***X A.Ş. Örneği***
1. Adım	Üç yıl için ortalama vergi öncesi kar hesaplanır.	100 milyar TL
2. Adım	Dönem sonu bilançosunda ortalama maddi varlık değerleri alınır ve üç yılın ortalaması hesaplanır.	400 milyar TL
3. Adım	Kâr ortalaması, maddi varlıkların ortalama değerine bölünerek maddi varlıkların getirisi hesaplanır.	% 25 100 milyar / 400 milyar
4. Adım	Söz konusu üç yıl için sektörün maddi varlıklarının getiri oranı bulunur. Eğer işletmenin getiri oranı sektör ortalamasının altında ise bu yöntem uygulanamayacaktır. Hesaplamanın bırakılması gerekir.	Sektör ortalamasının % 15 olduğu varsayılmıştır.
5. Adım	Getiri fazlası hesaplanır. Sektörün maddi varlık getiri oranı ortalaması ile işletmenin ortalama maddi varlıkları çarpılır. Bu büyüklük, sektördeki ortalama bir işletmenin maddi duran varlıklardan kazanabileceği tutarı göstermektedir. Daha sonra bu büyüklük, işletmenin birinci adımdaki vergi öncesi karından çıkartılır. Bu değer işletmenin ortalama bir işletmeden ne kadar fazla kâr elde ettiğini gösterir.	40 milyar TL 400 x % 15 = 60 100 – 60 = 40
6. Adım	Üç yıl için ortalama vergi oranı hesaplanır ve bu fazla kısımla çarpılır. Vergi sonrası büyüklüğe ulaşmak için getiri tutarından düşülür. Bu, maddi olmayan varlıklara ait primdir.	26.8 milyar TL 40 x % 33 =13.2 40 – 13.2 = 26.8
7. Adım	Primin net bugünkü değeri hesaplanır. Bunun için işletmenin sermaye maliyeti esas alınarak bu orana bölünebilir. Bu, o işletmenin maddi olmayan varlıklarının hesaplanmış değeridir.	26.8 milyar TL X. A.Ş.'nin sermaye maliyetinin % 10 olduğu varsayılmıştır.

Kaynak: Stewart, 1997, s.254-255, Akt., Çıkrıkçı, M., Daştan, A., "Entelektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığıyla Sunulması", 2002, 26.

Yöntemin avantajı, diğer yöntemlere göre sonuçları açısından daha gerçekçi oluşturmakta olup, dezavantajı ise diğer yöntemlere göre daha karmaşık ve çalışmaları da daha uzun sürmektedir (Çıkrıkçı ve Daştan, 2002, 26).

Entelektüel sermayenin maddi olmayan varlıklar açısında ölçülmesinde üç ölçütten yararlanılır. Bu ölçümlerle alakalı maddi olmayan varlıklara ilişkin örnek tablo, Tablo 7'de yer almaktadır. Bunlar;

a) İçsel Yapı
b) Dışsal Yapı
c) Yeteneklerdir.

Tablo 7: Maddi Olmayan Varlıkları İzleme Modeli'nde Raporlama Göstergeleri

MADDİ OLMAYAN VARLIKLAR			
	Dış Yapı	İç Yapı	Yetenekler
Yenilenme Ölçütleri	- Organik Büyüme (şirket satın almaları) - İmaj Güçlendiren müşteriler - Yeni müşterilere satışlar	- Bilgi teknolojilerine yapılan yatırımlar - İç yapıyı güçlendirici yatırımlar - Firmanın organizasyon yapısını güçlendiren müşteri Beklentileri - Yeni ürün ve hizmetlerin oranı - Uygulanan yeni süreçler	- Yetenek Endeksi - Meslekte geçirilen yıl - Eğitim seviyesi - Personel devir hızı -Çalışan yeteneklerini artıran müşteri beklentileri - Eğitim maliyetleri farklılaştırılması

Etkinlik Ölçütleri	- Müşteri Başına Kar - Müşteri Başına Satışlar - Fiyat Tekliflerindeki zarar/karar endeksi	- Destek personelin sayısı/Toplam personelin sayısı	- Uzmanların sayısı- -Toplam personelin sayısı - Çalışan başına katma değer - Uzman başına katma değer -Çalışan başına kar -Uzman başına kar
İstikrar Ölçüleri	- Müşteri Memnuniyeti Endeksi - Büyük müşterilerin oranı - Yaşa göre Dağılım - Sadık Müşteri Oranı - Sipariş Tekrar Sıklığı	- Değerler/Davranışlar Endeksi -Organizasyonun Yaşı - Destek Personel Devir Hızı -Deneyimsiz iş gören oranı - Kıdem	- Uzman devir hızı, - Göreceli Ücret - Kıdem

Kaynak: Movim'de Raporlama göstergeleri, Akt. Giray, G., Gazi Üniversitesi, İşletme Ana bilim Dalı, "Entelektüel Sermayenin Finansal Tablolarda Raporlanmasına İlişkin Yaklaşımlar ve Değerlendirilmesi, 2015, 85.

Maddi olmayan varlıkların ölçülmesinde müşteriler, tedarikçiler, ticari haklar gibi dışsal yapıyı, İşletme kültürü, yönetim aşamaları vs. gibi içsel yapıyı ayrıca beceri, bilgi ve eğitim düzeylerini oluşturan yetenekleri kapsar.

1.1.2. Unsur Bazında ölçme Yöntemleri;

1.1.2.1. Dengelenmiş Sonuç Kartı Yöntemi

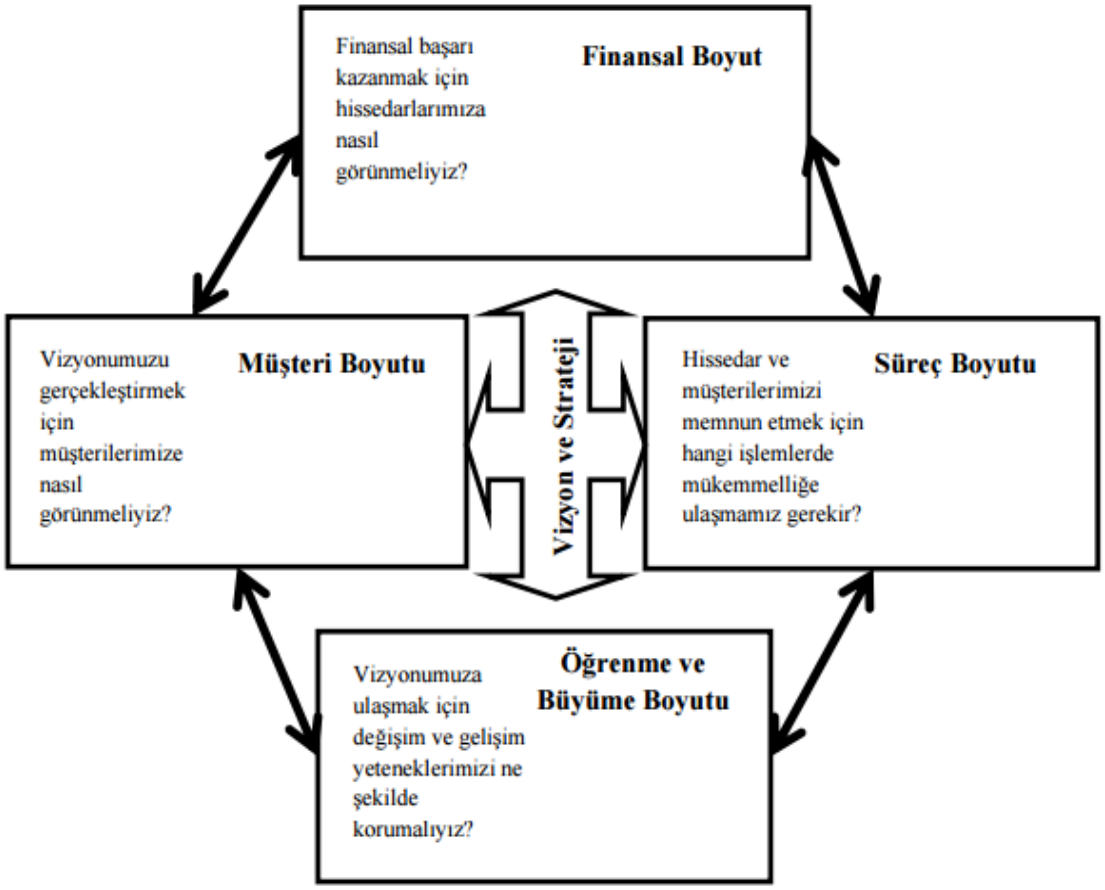
Adı geçen yöntemi Kaplan ve Norton 1992 yılında "Dengeli Puan Tablosu" olarak bir makalede tanıtmışlardır. Bu yöntem, işletmelere feedback (geri bildirim) ve entelektüel sermayenin ölçülmesinde fayda sağlamak için kullanılan bir

yöntemdir. Dengeli Sonuç Kartı yönteminde dört farklı açıdan değerlendirilmiştir. Bunlar;

1) Finansal analiz
2) Müşteri analizi
3) İş Analizi
4) Öğrenme ve Geliştirme Analizi

Yöntemin amacı; İşletmelerin stratejilerini belirleme, sürekli değişen gelişmelere karşı ayak uydurmak gibidir. Bu yöntemin başarılı olmasındaki en önemli adım, ölçüler birbirinden ayrı değil, birbirleri arasında bağlantıya verilmesidir.

Şekil 5. Dengelenmiş Sonuç Kart Yöntemi

Kaynak: Akdağ, G., *"Otel İşletmelerinde Entelektüel Sermaye ve Örgüt Performansı İlişkisi"*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Doktara Tezi, 2012, 40.

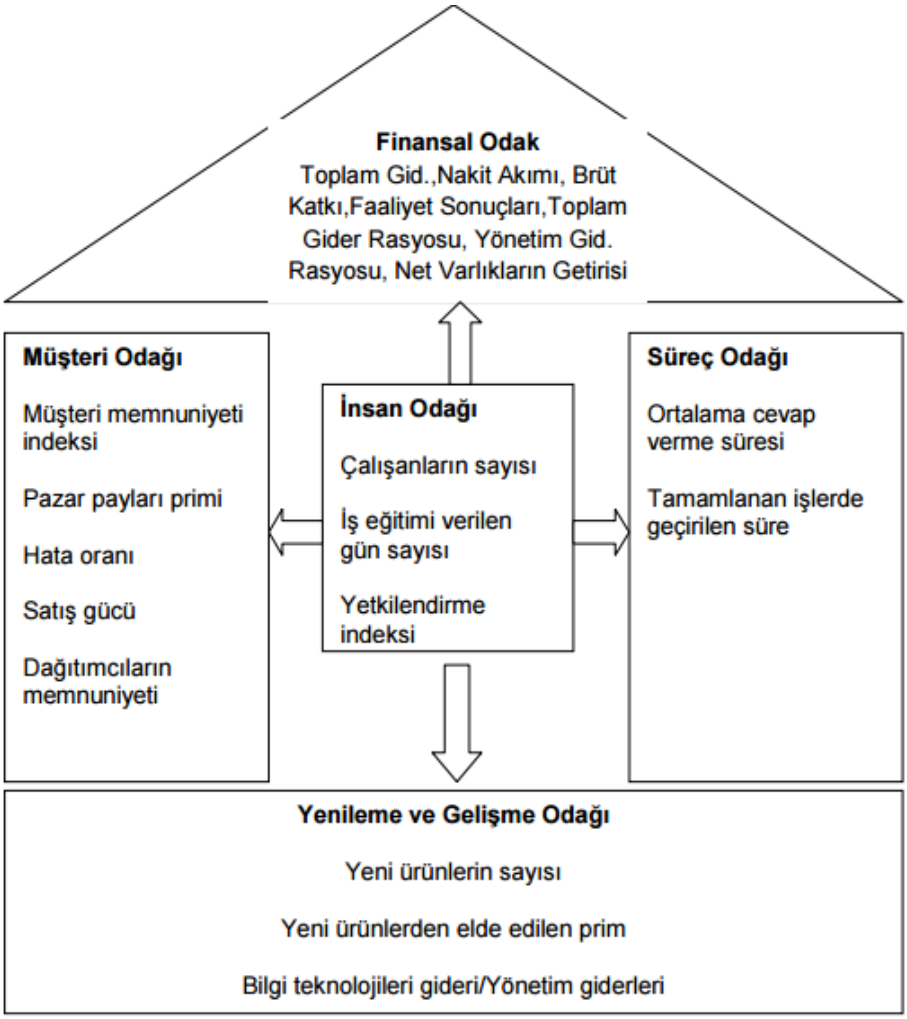
İşletmelerin bu ölçümde, karlılığı artırma, büyüme, maliyetlerin düşürülmesi, müşteri memnuniyeti, müşterilerin kalıcılığı, ürün çeşitliliğinin sağlanması, yeni hizmet ve ürün geliştirme, çalışanların sadakati, çalışanların memnuniyeti gibi kriterler bulunmaktadır (Özyörük ve Diğerleri, 2014, 4). Günümüz işletmeleri hangi faaliyetle uğraşırsa uğraşsınlar, işletmelerin gerçek değerlerinin hesaplanmasında ölçülmesi artık gereklilik olmuştur.

1.1.2.2 Skandia Entelektüel Sermaye Kılavuzu

Skandia, 1985 yılında entelektüel sermaye raporu geliştirmiş ve bu rapor 1994 yılında yayınlanmış olup, işletmenin değeri ölçülmeye çalışılmıştır. Literatürde Skandia'nın entelektüel sermaye ilgili raporları işletme içinde ve dışında yer alan kullanıcılara aktarılmasında önemli adımlardan biridir (Demir ve Taşkın, 2008, 1698). 1991 yılında Leif Edvinson tarafından geliştirilen Skandia klavuzu Navigator olarak adlandırılmış entelektüel sermaye raporlama modelidir. Bu model;

- Finansal Boyut (Sigorta, Yönetim Giderleri, Faaliyet Sonuçları)
- İnsan Boyutu (Personel sayısı, İş eğitim gün sayısı)
- Müşteri Boyutu (Müşteri Memnuniyeti, Satış potansiyeli, Hata Oranı)
- Süreç Boyutu
- Yenileme ve Geliştirme Boyutu (Yeni ürünlere ait adet ve bu ürünlerden elde edilen prim adedi vs.)

Şekil 6: Skandia Kılavuzunun Entelektüel Sermaye Boyutları

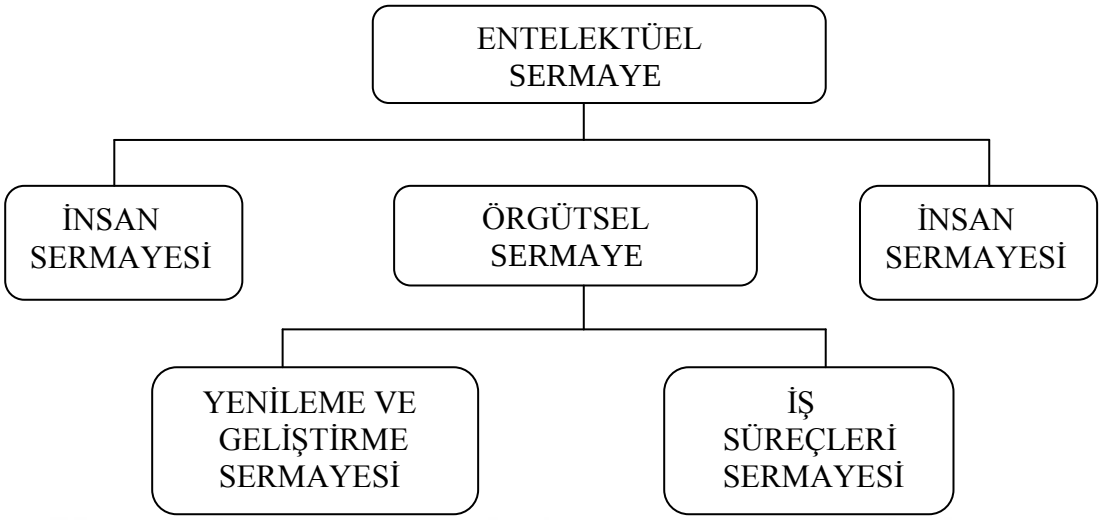

Kaynak: Edvinsson, a.g.e, 1997: 369, Akt. Giray, "Entelektüel Sermayenin Finansal Tablolarda Raporlanmasına İlişkin Yaklaşımlar ve Değerlendirilmesi", İşletme Ana bilim Dalı, 2015, 89.

1.1.2.3 Entelektüel Sermaye Endeksi

Bu yöntem, G. Roos ve J. Roos tarafından geliştirilmiştir. Bu yöntemde, işletmelerin entelektüel sermaye değerleri bir tek ölçüye göre değerlendirilmektedir. Bu metodun uygulanması ile ilgili, Şekil 7'de entelektüel sermaye endeksi şeması gösterilmektedir.

Şekil 7: Entelektüel Sermaye Endeksi Şeması

Kaynak: Van Den Berg, 2002, 20, Akt. Kerimov, R. Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi, Raporlanması ve İşletme Performansına Etkisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011, 77.

Bu metot da entelektüel sermaye, piyasada meydana gelen birçok bileşenden oluşmaktadır. Şekil 7'de görüldüğü gibi Entelektüel Sermaye, İnsan Sermayesi, Örgütsel Sermaye, İnsan sermayesi, Yenilenme Geliştirme Sermayesi ve İş Süreçleri Sermayesi'nden oluşmaktadır.

Tablo 8: Entelektüel Sermaye Endeksi Kategorileri

İlişki(Müşteri) Sermayesi Endeksi - İlişki sayısındaki süyüme - Güvendeki büyüme - Müşterilerin tutulması - Dağıtım kanallarının kalitesi ve üretkenliği	**İnsan Sermayesi Endeksi** - Anahtar başarı faktörlerinin sağlanması - İşgören başına değer yaratımı - Hizmet içi eğitimin etkinliği ve etkililiği
Yenilikçilik Sermaye Endeksi - Yeni iş koşulları oluşturma yeteneği - İyi ürünler oluşturma yeteneği - Büyüme - Üretkenliği geliştirme yeteneği	**Altyapı Sermaye Endeksi** - Etkinlik - Etkililik - Anahtar başarı faktörlerinden faydalanılması - Dağıtım etkinliği

Kaynak: Van Den Berg, 2002, Akt. Kerimov, R., "*Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi, Raporlanması ve İşletme Performansına Etkisi"*,Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2011, 78.

Bu yöntem, entelektüel sermaye Tablo 8'de görüldüğü gibi dört endekste ölçmekte ve bu ölçüm üç aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar; mevcutların ölçütlerin tespit edilmesi, tespitler arasından Roos, entelektüel sermaye endeksi şemasının işletmeden işletmeye değiştiğini ortaya çıkarmıştır.

1.1.2.4. Teknoloji Broker Metodu

Bu yöntem, Brooking tarafından 1996 yılında geliştirilmiş olup, entelektüel sermaye değerinin hesaplanması ile ilgili öneride bulunmuştur. Şirketlerin stratejilerinin belirlenmesinde bu yöntemin uygun olacağı kaynaklarda yer almaktadır. Brooking'e göre entelektüel sermaye, aşağıda belirtilen varlıklardan oluşmaktadır. Bu varlıklar şu şekilde ifade edilebilir:

-Entelektüel varlıklar(Marka, patent, Telif hakkı, ticari markalar)
-Piyasa Varlıklar(Marka, müşteri, sözleşmeler)
-İnsan merkezli varlıklar(Problem çözme, yaratıcılık ve liderlik)
-Yapısal varlıklar(Şirket kültürü, finansal yapı)

"Teknoloji brokeri modelinin en belirgin eksikliği, entelektüel varlıklara yönelik denetim sorularına verilen nitel cevaplardan, bu varlıklara ait parasal değerlere doğrudan ulaşılmasıdır" (Akdağ, 2012, 44-45). Brooking'e göre bu yöntem, üç aşamalı uygulanmalıdır. Birinci aşamada işletmenin entelektüel sermayesini ait göstergeyi oluşturmak amacıyla 20 adet sorunun cevaplamasıdır. Bu sorulardan bazıları belirtilmiştir.

- İşletmedeki bütün personelin işleri ve işlerinin işletme amaçlarına katkısı hangi düzeydedir?
- İşletmenin Ar-Ge faaliyetlerinin getiri oranı ne kadardır?
- İşletmenin sahip olduğu markaların değeri bilinmektedir?
- İşletmede personelin değer arttırıcı tavsiyelerini değerlendirecek mekanizma var mıdır?
- İşletmedeki yenilik süreci nasıl işliyor ve personelin bu sürece katılımı destekliyor mu?

İkinci aşamada da, her bir entelektüel varlık grubuna ait denetim soruları sorularak, sonunda her bir varlık kaleminin entelektüel sermayeye etkisi hesaplanmaktadır.

- Marka isminin korunmasının yıllık maliyeti ne kadardır?
- İşletmenin ismi finans çevresi ve yatırımcılar açısından ne ifade ediyor?
- İşletmenin sahip olduğu telif haklarının değeri ne kadardır ve sahip olunan patentlerden ne derecede yararlanılabiliyor?
- İşletmenin birikmiş sipariş miktarı ne kadardır?
- İnsan kaynakları biriminin görevleri nelerdir?
- Personele eğitim konusunda tavsiye ya da danışmanlık hizmeti veriliyor mu?
- İşletmenin geleceğe yönelik teknolojik yatırım planları nelerdir?
- İşletme kültürü ile amaçlar arasında bir ilişki var mıdır?
- İşletmenin değer yaratmak için kullanabileceği kendine özgü bilgi türü var mıdır? Bilginin faydalı ömrü ortalama ne kadardır?
- İşletmenin yönetim felsefesi nedir, bir varlık mı yoksa yükümlülük müdür?
- Veri tabanları kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayabiliyor mu?
- Personel başına düşen bilgisayar sayısı kaçtır ve internet kullanımı yaygın mıdır?

Son yani üçüncü aşamada ise, entelektüel varlıklara yönelik denetim soruları cevaplandırılıp, işletmeye katkısı ölçüldükten sonra entelektüel sermayenin işletmeye katkısı ölçülüp, entelektüel sermayenin parasal değeri hesaplanır.

1.1.2.5. Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli Yöntemi

Maddi Olmayan Varlıklar cetveli yöntemi, K.E. Sveiby tarafından geliştirilmiş ve ilk olarak Celemi adlı bir kuruluşta uygulanan yöntemdir. Bu yöntem, maddi olmayan varlıkları ölçmek için uygulanan yöntemdir. Aynı zamanda bu yöntem, maddi olmayan varlıkların ölçülmesinde tüm karşılaşılan zorluklara karşı bir az da olsa gidermek için geliştirilmiş metoddur.

Sveibiy'e göre maddi olmayan varlıklar cetvel yönteminde, entelektüel sermayedeki varlıklar içsel yapı, dışsal yapı ve çalışan personelin yetenekleri olmak üzere üç aşamalıdır. Bu varlıklardan **içsel yapı**; yasalara uygun yapı, iş süreçleri, Kuruluşun yönetimi, kuruluşun yazılımlarından oluşur. **Dışsal yapı**; Marka, ticari

hak, müşteri ve tedarikçilerden oluşur. **Çalışan personelin yetenekleri**; çalışan personelin bilgi, beceri ve deneyimlerinden oluşmaktadır (Kerimov, 2011, 74).

Bu cetvelle içsel yapı, dışsal yapı ve çalışanların yetenekleri yenileme ve büyüme, süreklilik ve verimlilik şeklinde değerlendirilerek, yöneticilere bir ya da birkaç ölçüt kullanmaları önerilmektedir. Sveiby'e göre bu üç varlıkların ölçülmesinde amaç, yönetimin kontrolü sağlamasına katkısı olmasıdır.

Tablo 9 : Maddi Olmayan Varlıklar Cetvelindeki Ölçütlerden Örnekler

	DIŞSAL YAPI	**İÇSEL YAPI**	**ÇALIŞANLARIN YETENEKLERİ**
Yenileme Ve Büyüme	-Organik Büyüme -Pazar Payı Artışı -İmaj arttıran müşteri ilişkileri -Kalite indeksi	-Bilgi teknolojilerine yatırım -Yapı Güçlendirici müşteriler -Ar-Geiçin harcanan zaman	-Eğitim düzey ve maliyetleri -Yeterlik indeksi ve devir hızı -Bilgi ve beceri süresi -Öğreten Müşteriler
Verimlilik	-Müşteri başına kar -Kayıp/Kazanç indeksi -Müşterinin tatmin indeksi	-Destek Personel Oranı -Değer/Tutum İndeksi	-Uzmanların oranı -Kaldıraç Etkisi -Katma değer Artışı
Süreklilik	-Büyük müşterilerin oranı -Sadık müşterilerin oranı -Yaş yapısı -Tekrarlanan Siparişler	-İşletmenin Yaşı -Tecrübesiz Personel oranı -Destek personel devir hızı Kıdemlilik	-Uzmanların Devir Hızı -Diğer işletmelere göre ücret düzeyi -Kıdemlilik

Kaynak: Sveiby, 2001, Akt. Kerimov, 2011,75

Sveiby bu yöntemle, işletmeler yapılarında, yönetim tarzlarında ve örgüt kültürlerinde farklı göstergelerin kullanabileceğini ve böylece bu yöntemin işletmelerinde uygulanmasını kolaylaştıracağını belirtmiştir.

1.1.2.6.Entelektüel Sermaye Ölçüm Yöntemi

Bu yöntemde yapısal sermaye; pazardaki tüm firmalar kolayca elde edilen, farklılaştırma özelliği bulunmayan maddi varlıklardan oluşan ve pazarda kolayca elde edilemeyen işletmelerce kullanılan, farklılaştırma özelliği bulunan maddi varlıklardan oluşan işletme varlıklardan meydana gelmektedir (Şen, 2014, 94).

1.1.2.7. Entelektüel Değer Katsayısı Metodu (VAIC)

Bu yöntem Pulic tarafından geliştirilmiştir. Firmaların gelişmesine katkı sağlayan bileşenlerin etkisini ölçmede kullanılan yöntemdir. "Özellikle patentlerle ilgili yasal yapıda meydana gelen değişiklikler ile patentleri daha fazla koruyucu kararların alınması, bilgi toplumunun göstergeleri olan ve entelektüel sermaye kavramının temelini oluşturan internet ve bilgi teknolojisinin firma faaliyetlerinde oldukça önemli hale gelmesi firma değerinin eskiye oranla günümüzde maddi olmayan varlıklara daha fazla bağlı olduğunu göstermektedir" (Kayalı, Yereli ve Ada, 2007, 68).

Yöntemin avantajlarından biri, sektörler arasında karşılaştırma yapılabilmektedir. Ercan, Öztürk ve Demirgüneş'e (2003) göre bu yöntemde hesaplamalar beş aşamada gerçekleştirileceği açıklanmıştır.Öncelikle işletmenin Katma değeri(KD) belirlenmesi aşamasıdır. Bu aşamada gelirden (mal ve hizmet satışı sonucu elde edilen) harcamaların(İşgücü harcamaları hariç) düşülmesidir.

Katma Değer = Gelir – Harcamalar

İkinci aşama, Maddi sermaye yetkinliğinin hesaplanmasıdır. İşletmelerin katma değeri ile maddi sermayeye oranlanması ile bulunur. İşletmeler değerlerini fiziksel, entelektüel sermaye ve finansal sermaye ile oluştururlar. İşletmelerin maddi sermayeleri de finansal ve fiziksel sermayeden oluşmaktadır.

Katma Değer = Madde Sermaye Etkinliği

Maddi Sermaye Unsurları

Üçüncü aşama, insan sermayesi etkinliğinin hesaplanmasıdır. İşletmelerin katma değerinin, insan sermayesine(IS) oranlanmasıyla bulunur.

Katma Değer = İnsan Sermayesi Etkinliği

İnsan Sermaye

Dördüncü aşama, yapısal sermaye etkiliğinin hesaplanmasıdır. Yapısal sermaye (YS), katma değer ile insan sermayesi arasındaki farktır. Yapısal sermayenin, katma değere oranlanmasıyla yapısal sermaye etkinliği(YSE) hesaplanır.

Yapısal Sermaye = Yapısal Sermaye Etkinliği

Katma Değer

Beşinci aşama, katma değer entelektüel katsayısı hesaplanmasıdır. MSE, İSE ve YSE tutarlarının toplamından oluşmaktadır. İşletmenin entelektüel katma değeri ne kadar büyük olursa, işletmenin oluşturduğu katma değeri de o kadar büyük olacaktır (Akdağ, 2012, 42-43).

MSE + İSE + YS = Yapısal Sermaye Etkinliği

VAIC aşağıda belirtilen üç göstergenin toplamıdır (Pulic, 2004, 65, Akt., Kerimov, 2011,61).

$$VAIC = CEE + HCE + SCE$$

VAIC : İşletmenin Entelektüel Değer Katsayısı

CEE : İşletmenin Sermaye Değer Katsayısı

HCE : İşletmenin İnsan Sermayesi Değer Katsayısı

SCE : İşletmenin Beşeri Sermayesinin Değer Katsayısı

1.2. Patent Değeri Yöntemi

Patentin kelime anlamı literatürde, bir teknik olayın teknik çözüme kavuşturulmasıyla ortaya çıkartan kişiye belli bir süre tanınan hak olarak tanımlanmaktadır. Türk Patent Enstitüsü(TPE) tarafından patent alınması işlemlerinde tek yetkili kuruluştur. Patent maddi olmayan varlıklar içerisinde firmalar için önemli entelektüel varlıklardan biridir. Gelişen ekonomi sayesinde patent firmalara katma değer sağlamaktadır. Bu anlamda da firmalar patent değerlemesine ihtiyaç duymaktadırlar. Literatürde patent değerleme ile ilgili aşağıda yöntemler belirtilmiştir (http://www.turktekteknoloji.com.tr/Patent.aspx, E.T: 28/02/2017).

Maliyet Metodu

- *Yeniden Üretme Metodu*
- *Yerine Koyma Metodu (Yenileme)*

Pazar Metodu

- *Satış karşılaştırma metodu*
- *Pazar odaklı yerine koyma maliyeti metodu*
- *Karşılaştırmalı gelir farkı metodu*

Gelir Metodu

- Gelir artış metodu
- Kar dağıtım metodu
- *Teliften kurtulma metodu*
  - Kar farkı analizi
  - Yatırım geri dönüş oranı analizi
  - Satışın %5i metodu
  - %25 kuralı (pratik kural)
  - Karşılaştırmalı kuvvetli yanlar analizi
  - Diğer telif oranları tespit metotları
- Teknoloji faktörü
- Ulaşılabilir maksimum kar (UMK) metodu

Diğer Değerleme Metodları

- Risk ayarlamalı bugünkü net kar metodu
- Olasılık ağaçları metodu
- Mento Karlo metodu
- Duran varlıklar için seçenekli Değerleme Metodu

1.3. Entelektüel Sermaye Raporlama

Entelektüel sermayenin ölçüldükten sonra raporlanması en zor aşamadır. Geleneksel Muhasebe Sistemi işletmelerinde maddi varlıkları elde etme tarih, tutar ve maliyetlerini belirlemek kolay olup, maddi olmayan varlıklarını ölçmek elde etme tarih ve maliyetlerini belirlemek zordur. Çünkü Geleneksel Muhasebe Sistemi yetersiz kalıyor. Bu olumsuzlukları en aza indirmek gerekir çünkü daha önce de belirtildiği üzere, işletme yöneticileri, tedarikçileri, personeli, müşterileri ve diğer ilgililere kararlarında gerçek ve doğru bilgiyi vermesi için raporlama metotlarıyla finansal tabloların ilgili bölümlerde gösterilmesi ilgililere fayda sağlayacaktır. Herhangi bir şeyin yönetilebilmesi için önce ölçülebilir olması gerekmektedir (Acar ve Dalğar, 2005, 37). Bu bağlamda da işletme yöneticilerinin kaliteli yönetebilmeleri için gerekli şart entelektüel sermayeyi ölçmeleri ve ölçüm sonucunda raporlama aşamasına geçmelerinde en büyük katkıyı MBS sağlayacaktır. Entelektüel varlıklar aslında işletmenin bünyesinde olup gizli kalmış varlıklardır. Bir işletmenin rekabet avantajı yaratabilmesi için, maddi olmayan varlıklara yatırım yapmasında entelektüel varlığın ölçülmesi ve ilgililere rapor sunulmasını gerektirir.

Bazı kaynaklarda entelektüel sermayenin raporlanmasında göstergelerin kullanıldığından bahsedilmiştir. Oransal ve yüzdesel değerler kullanılmıştır. Bu göstergelerin taşıması gereken birkaç özellikten bahsedilmiştir.

İlgililer için bilgileri konfirme edebilmeleri açısından **anlamlı olması**, göstergelerin aleni bir şekilde hesaplanıp hazırlanması açısından **anlaşılabilir olması**, göstergelerin doğru bilgileri yansıtması açısından **doğrulanabilir olması**, hem işletme yöneticilerine hem de işletme dışındakilerin kararlarında etkili olması açısından **faydalı olması**, göstergelerin aleni bir şekilde hesaplanıp hazırlanması açısından, göstergelerin doğru ve gerçekliği yansıtıp **güvenilir olması**, genel

standartlara göre göstergeler hazırlanıp, **karşılaştırılabilir olması**na olanak sağlamalı, göstergeleri hazırlayanların etkisinde kalmayıp **objektif olması,** göstergeler işletmenin maddi olmayan varlıkları içermesinden dolayı önemli olması, göstergeler elde edilen bilgiler için fayda ve maliyet açısından **uygulanabilir olması** ve son olarak ilgililere zamanında sunulması açısından **zamanlı olması** gibi özelliklere yer verilmiştir (Erkuş, 2004, 313).

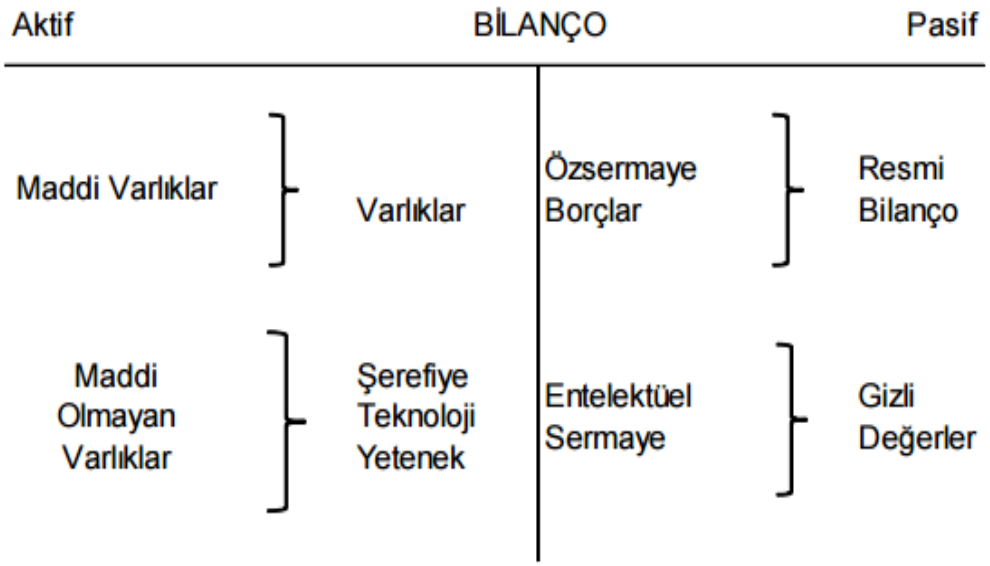
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ENTELEKTÜEL SERMAYENİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE FİNANSAL TABLOLAR İLE SUNUMU

1.1. Entelektüel Sermayenin Muhasebeleştirilmesi

Kredi kuruluşlarına, yatırımcılara, hissedarlara firma değerini yansıtmada geleneksel muhasebe sistemi raporları yetersiz kalmakta olup, entelektüel sermayenin ölçülüp ve raporlanması yarar sağlayacaktır.

Entelektüel Sermayenin muhasebeleştirilmesinde yapılan çalışmalarda Edvinsson'un 1997 yılında bilanço yaklaşımını aşağıdaki şekilde gerçekleştirmiştir.

Şekil 8: Edvinsson'un Bilanço Yaklaşımı

Kaynak: Okay, S., "*Entelektüel Sermaye ve Muhasebe İlişkis*i", Yaşam Bilimleri Dergisi, C.1, S.1, 2012, 1205.

Edvinsson'un bilanço yaklaşımına göre, maddi varlıklar finansal sermaye ile maddi olmayan varlıklar finansal olmayan sermaye ile (entelektüel sermaye) finanse edilmektedir (Kerimov, 2011, 83).

1.2. Entelektüel Sermayenin Muhasebeleştirilmesinin Önemi

Entelektüel sermayenin işletmeler açısından öneminin artması, entelektüel sermayenin ölçülerek, finansal tablolarda sunulması gereğini ortaya çıkarmış olup, işletmelerin ilerisini görmesine yardımcı olacaktır. İşletmeler rekabet avantajıyla, gelişen teknoloji sayesinde ayakta durmaları zor olmaktadır. Türkiye'de küçük ölçekli birçok firma bulunmakta olup, gelişen büyük ölçekli firmalar karşısında ayakta durmaları için, sermayelerinin olması gerekmektedir. Türkiye'de, küçük ölçekli firmalara devlet tarafından destek yurtdışı firmalara göre yetersiz kalabilmektedir.

2003 yılında Williams ve Firer entelektüel sermayenin şirket performansına olan etkisini ölçmek için Güney Afrika'daki birçok şirketin kayıtlarını incelemişler. İnceleme neticesinde entelektüel sermayenin firmalara olumlu yönde katkısını ölçmüşlerdir (Şen, 2014, 95).

"Uluslar arası alanda yerini almak isteyen ve ekonomi olarak gelişmesini tamamlamak isteyen ve bir yandan da Avrupa Birliği uyum sürecini yaşayan Türkiye açısından da, entelektüel sermaye kavramına önem verilmesi ve bu konuda çalışmalar yapılmasına destek sağlanması önemi yadsınamayacak bir konudur" (Karacan, 2004, 196). Firmalar rekabet avantajından yararlanma, marka, patent haklarından yararlanma, müşteri bağımlılığı hususlarında kendilerini geliştirirlerse, piyasada değerli firma haline geleceklerdir. Entelektüel sermayenin muhasebeleştirilip, tablolar aracılığıyla yansıtılması yatırımcıların doğru karar vermesi açısından faydalı olabilecektir.

1.3. Entelektüel Sermayenin Muhasebeleştirilmesi İle ilgili Sorunlar

Entelektüel sermayenin hesaplanması ile ilgili literatürde birkaç sorundan bahsedilmektedir. Bu zorluklardan birkaçı aşağıda belirtilmiştir;

- Mevcut muhasebe sistemlerinde entelektüel sermayeyi ölçmek için hazır bir sisteminin var olmaması,
- Entelektüel sermayenin işletmeler arası büyük farklılıklar göstermesi,
- Entelektüel varlıkların değerinin, zaman ve ortam açısından farklılıklar gösterebilmesi,

- Entelektüel sermaye ve işletmelerin başarımları arasında ilişkinin kurulmasında sorunlar yaşanıyor olması,
- Muhasebe sisteminin birinci amacı, işletme içi ve dışındakilere firma ile ilgili bilgileri doğru olarak finansal tablolarda sunulması iken, entelektüel sermayenin finansal tablolarda yer almaması bu amacın gerçekleşmesine engel olması,
- Entelektüel sermayenin varlık kalemi olarak değindirildiği görüşü hâkim olsa da belirsiz olması, ayrıca maddi olmayan varlıkların maliyetleri ile bu varlıkların ilerideki değerleri arasında bir ilişkinin olmaması bu görüşü olumsuz etkilemiştir (Zor ve Bulut, 2013, 97-98).

1.4. Entelektüel Sermayenin Finans Tablolar aracılığıyla sunulması

Finansal Tablolar, muhasebe ilkelerine uygun olarak hazırlanan, varlık ve kaynaklardan, faaliyet sonuçlarından ve dönem karını kapsayan tablolardır. Finansal Tablolar aşağıda belirtilmiştir.

- Bilanço ve
- Gelir Tablosu'ndan oluşmaktadır.

Her geçen gün şirketler için önem kazanan entelektüel sermayenin artık görünür hale gelerek, finansal tablolarda yerini alarak raporlanma sürecine geçilmelidir. Entelektüel sermayenin finansal tablolarda sunulması gereği, muhasebenin temel kavramları olan sosyal sorumluluk, tam açıklama, dönemsellik ve önemlilik kavramlarının gerekliliğindendir (Karacan, 2007, Akt., Zor ve Bulut, 2013, 109).

Bir firmanın gerçek değerini hesaplayabilmek için entelektüel sermayenin finansal tablolarda (bilanço ve gelir tablosu), varlıklar ve kaynaklar bölümünde gösterilmelidir. Entelektüel sermayenin Tek Düzen Hesap Planı'nda (TDH) varlıklar bölümünde boş bırakılan 265 numaralı hesapta, kaynaklar bölümünde de yine boş bırakılan 502 numaralı hesapta izlenmesi uygun olacaktır. Yevmiye kaydından sonra mali tablolar olan bilanço ve gelir tablosuna nasıl yansıtılacağının ortaya çıkarılması

aşaması gelmektedir. Entelektüel sermayenin varlık ve kaynak hesaplarına ayırarak aşağıdaki yevmiye kaydı gibi gösterilebilir. Entelektüel varlıkların gerçek değerleriyle hesaplanmasında, artış ve azalışlarına göre ayrı kayıt yapılabilmektedir.

Entelektüel varlıkların artışı halinde yapılması gereken kayıt aşağıdaki gibi olacaktır.

----------….…----------

265 Entelektüel Varlıklar Hesabı x

265.01 İnsan Sermayesi

265.02 Yapısal Sermaye

265.03 Müşteri Sermayesi

502 Entelektüel Sermaye Hesabı x

502.01 İnsan Sermayesi

502.02 Yapısal Sermaye

503.03 Müşteri Sermayesi

----------….…----------

Entelektüel varlıkların azalışı halinde yapılması gereken kayıt ise aşağıdaki yapılacaktır.

----------….…----------

502 Entelektüel Sermaye Hesabı x

502.01 İnsan Sermayesi

502.02 Yapısal Sermaye

503.03 Müşteri Sermayesi

265 Entelektüel Varlıklar Hesabı x

265.01 İnsan Sermayesi

265.02 Yapısal Sermaye

265.03 Müşteri Sermayesi

----------….…----------

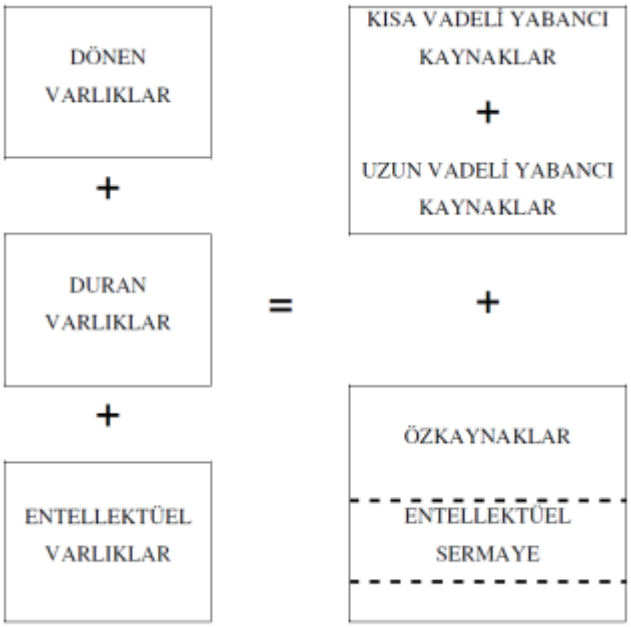
Bir işletmenin belli dönem içerisinde elde ettiği varlık ve kaynaklarını gösteren tablo tanımını içeren tablodur. Aşağıda entelektüel sermayenin bilanço içerisinde nasıl gösterilmesi gerektiği ile ilgili Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10: Entelektüel Sermayenin Bilançoda gösterilmesi

Varlık(Aktif) BİLANÇO	Kaynaklar (Yükümlülükler/Pasif)
DÖNEN VARLIKLAR	**KISA VADELİ YABANCI**
DURAN VARLIKLAR	**KAYNAKLAR**
Maddi Duran Varlıklar	**UZUN VADELİ YABANCI**
Maddi Olmayan Duran	**KAYNAKLAR**
Varlıklar	**ÖZKAYNAKLAR**
1-Haklar	*Ödenmiş Sermaye*
2-Şerefiye	1-Sermaye
3-Kuruluş ve Örgütlenme	2-Ödenmemiş Sermaye
Giderleri	3-Entelektüel Sermaye
4-Araştırma ve Geliştirme	
Giderleri	
5-Özel Maliyetler	
6-Entelektüel Varlıklar	

Ayrıca bilanço eşitliği de aşağıda Şekil7'deki gibi gösterilmiştir (Zor ve Bulut, 2013, 107)

Şekil 9: Bilanço Eşitliği

Gelir Tablosu, işletmelerin Bir yılda elde edilen gelirler ve giderlerden oluşan mali tablodur. Entelektüel sermayenin gelir tablosunda gösterilmesinin amacı bir yıl sonucunda elde edilen gelirler içerisinde ne kadarının normal faaliyet ne kadarının da entelektüel varlıklardan oluştuğunun ortaya çıkarılmasıdır. Bunu ölçebilmek için de aşağıdaki gibi hesaplanarak, gelir tablosuna yansıtılabilir (Daştan ve Çıkrıkçı, 2002, 29).

Dönen Karı veya Zararı		xx
Vergi Karşılığı		(xx)
Net Kar		xx
Maddi Varlıklardan	x	
Entelektüel varlıklardan	x	

Tablo 11: Entelektüel Sermayenin Gelir Tablosu İçerisinde Gösterilmesi

A- BRÜT SATIŞLAR
B- SATIŞ İNDİRİMLERİ(-)
NET SATIŞLAR
C- SATIŞLARIN MALİYETİ(-)
1-Satılan Mamüller Maliyeti(-)
2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti(-)
3-Satılan Hizmet Maliyeti(-)
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI
D- FAALİYET GİDERLERİ(-)
1-Araştırma ve Geliştirme Giderleri(-)
2-Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri(-)
3-Genel Yönetim Giderleri(-)
FAALİYET KARI VEYA ZARARI
E- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE KARLAR
1-İştiraklerden Temettü Gelirleri
2-Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri
3-Faiz Gelirleri
4-Komisyon Gelirleri
5-Konusu Kalmayan Karşılıklar
6-Menkul Kıymet Satış Karları
7-Kambiyo Karları
8-Reeskont Faiz Gelirleri
9-Faaliyetle İlgili Diğer Gelir ve Karlar
F- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)
1-Karşılık Giderleri(-)
2-Menkul Kıymet Satış Zararları(-)
3-Kambiyo Zararları(-)
4-Reeskont Faiz Giderleri(-)
5-Faaliyetle İlgili Diğer Gider ve Zararlar
G- FİNANSMAN GİDERLERİ
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR
Ğ- OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR
1-Önceki Dönem Gelir ve Karları
2-Diğer Olağandışı Gelir ve Karları
H- OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR(-)
1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararlar(-)
2-Önceki Dönem Gider ve Zararlar(-)
3-Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar(-)
DÖNEM KARI VEYA ZARARI
İ- DÖNEM KARI, VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI(-)
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI
J- MADDİ VARLIKLARIN PAYI
K- ENTELEKTÜEL VARLIKLARIN PAYI

Entelektüel varlıkların mali tablolarda (bilanço ve gelir tablosu) ayrı bir hesap ve adı ile yer alması hem kuruluşların gerçek değerinin hesaplanmasında hem de firma yöneticileri haricinde ilgililere doğru karar almalarında yardımcı olacaktır (Zor ve Bulut, 2013, 106-109). Entelektüel varlıkların firma içi ve firma dışındaki ilgililere kuruluşların gerçek değerlerini gösterebilmek için finansal tablolar aracılığıyla raporlama şart gözükmektedir.

Çıkrıkçı ve Daştan'a (2002) göre, ayrıca Entelektüel varlıkları temel finansal tablolar haricinde ayrı bir "Entelektüel Varlıklar" adı altında ayrı bir tabloda da gösterilebilir. Entelektüel varlıkların unsurları da dikkate alınarak aşağıdaki tablo gibi de hazırlanabilinir.

ENTELEKTÜEL VARLIKLAR TABLOSU

Entelektüel Sermaye Varlıkları	**Entelektüel Sermaye Kaynakları**
-İnsan Sermayesi Varlıkları	***-İnsan Sermayesi Varlıkları***
-Yapısal Sermaye Varlıkları	***-Yapısal Sermaye Varlıkları***
-Müşteri Sermayesi Varlıkları	***-Müşteri Sermayesi Varlıkları***

BEŞİNCİ BÖLÜM
ÖRNEK UYGULAMALAR

1. ENTELEKTÜEL SERMAYE İLE İLGİLİ ÖRNEK UYGULAMALAR

Entelektüel Sermayenin hesaplanması ile ilgili, Telekominakasyon firmaları arasından Karel ve Türk Telekom'un mali tabloları örnek alınmıştır. Her iki firmanın ayrı ayrı entelektüel sermayeleri hesaplanarak finansal tablolara yansıtılmıştır.

1.1. Örnek Uygulama Karel Elektronik (1)

Örneğimizde Karel Elektronik firmasının 2010-2012 tarih aralığı olmak üzere mali tabloları esas alınmıştır. Maddi olmayan varlıkların değerinin hesaplanması amacıyla ilk yapılması gereken aşama; Vergi öncesi kar üç yıl üzerinden hesaplanmaktadır. (https://report.paragaranti.com/malitablo/MaliTablolar_3.aspx?hisse=GARAN, E.T. 22/4/2017).

1.1.1. Örnek Uygulamaya Ait Karel Firmasının 2010-2012 Yıllarını İçeren Gelir Tablosu

KAREL ELEKTRONİK GELİR TABLOSU			
	31/12/2012	**31/12/2011**	**31/12/2010**
Satış Gelirleri	169.939,05	147.619,66	0,00
Satışların Maliyeti(-)	-132.909,13	-111.432,55	-99.264,22
Ticari Faaliyetlerden Brüt Kar	37.029,92	36.187,11	38.049,99
BRÜT KAR/ZARAR	**37.029,92**	**36.187,11**	**38.049,99**
Pazarlama, Satış Ve Dağıtım Giderleri	-13.948,46	-14.698,36	-10.487,28
Genel Yönetim Giderleri(-)	-5.911,95	-5.058,74	-4.669,24
Araştırma ve Geliştirme Giderleri(-)	-9.114,56	-8.566,97	-6.195,40
Diğer Faaliyet Gelirleri	9.045,05	3.363,12	2.749,30
Diğer Faaliyet Giderleri(-)	-7.542,29	-177,72	-212,51
FAALİYET KARI/ZARARI	**9.557,72**	**11.048,44**	**19.234,86**

Yatırımların Kar/Zararlarındaki Paylar Kar/Zararı	-2.514,08	-802,43	338,98
Finansal Gelirler(Esas Faaliyet Dışı)	13.309,67	18.719,25	-15.678,71
Finansal Giderler(Esas Faaliyet Dışı) (-)	-7.522,55	-19.540,66	-11.865,42
VERGİ ÖNCESİ KAR VE ZARAR	**12.906,33**	**9.424,60**	**22.709,27**
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Gelir/Gideri	-26,47	2.106,01	-3.197,71
Dönem Vergi Geliri(Gideri)	-210,63	0,00	-3.243,97
Ertelenmiş Vergi Geliri(Gideri)	186,16	2.106,01	46,26
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM KARI/ZARARI	12.879,87	11.530,62	19.511,56
Dönem Karı/Zararı	**12.879,87**	**11.530,62**	**19.511,56**

Tablo 12 : Karel Firmasının 2010-2012 Yıllarına Ait Vergiden Önceki Karların Ortalamasının Hesaplanması

KAREL ELEKTRONİK FİRMASININ FVÖK ORTALAMA:	
VERGİ ÖNCESİ KAR/ZARAR	
2010 YILI	22.709,27
2011 YILI	9.424,60
2012 YILI	12.906,33
	45.040,20 Fvök ortalama; 15.013,40

2.Aşama: Karel Elektronik firmasına ait 2010-2012 yıllarına ait bilanço tablosundan faydalanılarak, Maddi Varlık Hesabının ortalaması alınır.

1.1.2. Örnek Uygulamaya Ait Karel Firmasının 2010-2012 Yıllarını İçeren Bilanço Tablosu

KAREL ELEKTRONİK BİLANÇO VARLIKLAR			
	31/12/2012	**31/12/2011**	**31/12/2010**
Dönen Varlıklar	***180,449,28***	***150.442,74***	***215.687,35***
Nakit ve Benzerler	56.818,17	30.897,23	111.716,20
Finansal Yatırımlar	0,00	0,00	2.319,00
Ticari Alacaklar	62.332,48	59.853,01	60.237,59
Diğer Alacaklar	75,91	40,69	57,37
Stoklar	57.250,78	52.853,23	38.772,53
Diğer Dönen Varlıklar	3.971,94	6.798,58	2.585,04
(Ara Toplam)	180.449,28	150.442,74	215.687,74
Duran Varlıklar	***67.534,90***	***57.153,74***	***44.682,50***
Diğer Alacaklar	175,55	1.999,52	1.258,49
Maddi Duran Varlıklar	18.998,07	19.429,09	12.143,74
Maddi Olmayan Varlıklar	45.880,94	35.708,32	31.268,52
Diğer Duran Varlıklar	20,33	16,81	11.751,00
TOPLAM VARLIKLAR KAYNAKLAR	***245.524,17***	***207.596,48***	***260.370,23***
Kısa Vadeli Yükümlülükler	***86,377,43***	***70,859,81***	**108.251,58**
Finansal Borçlar	53,182,57	37,968,14	69.695,61
Ticari Borçlar	21,465,82	23.621,89	23.997,74
Diğer Borçlar	54,82	1.891,63	4.117,36
Dönem Karı Vergi Yükümlülüğü	0,00	0,00	1.782,94
Borç Karşılıkları	537,08	36,60	229,38
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	11.137,14	7.341,55	8.428,57
(Ara Toplam)	86.377,44	70.859,81	108.251,58
Uzun Vadeli Yükümlülükler	**20.980,70**	**11.377,71**	**38.219,36**
Finansal Borçlar	13.698,52	5.615,94	31.302,41
Uzun Vadeli Karşılıklar	7.219,86	0,00	0,00
Çalışanlara Sağlanan Faydalara			

İlişkin Karşılıklar	0,00	5.515,29	4.564,46
Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	62,32	246,48	2.352,49
Özkaynaklar	**138.166,02**	**125.358,96**	**113.899,29**
Ödenmiş Sermaye	45.000,00	45.000,00	37.500,00
Hisse Senedi İhraç Primleri	6.101,22	0,00	6.101,22
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	4.289,43	3.717,84	2.836,44
Geçmiş Yıllar Kar/Zararları	76.166,58	65.207,56	47.976,17
Dönem Net Kar/Zararı	12.879,87	11.530,62	19.511,56
Yabancı Para Çevrim Farkları	0,00	459,72	-12.81
Diğer Özsermaye Kalemleri	-169,85	-556,71	-13,30
TOPLAM KAYNAKLAR	***245.524,17***	***207.596,48***	***260.370,23***

Tablo 13 : Karel Firmasının 2010-2012 yıllarına ait Maddi Duran Varlıkların Ortalamasının hesaplanması

KAREL ELEKTRONİK FİRMASININ MADDİ DURAN VARLIKLARIN ORTALAMASI	
MADDİ DURAN VARLIKLAR	
2010 YILI	12.143,74
2011 YILI	19.429,00
2012 YILI	18.998,07
	50.570,74 Maddi Duran Varlık Ortalaması; 16.856,97

3.Aşama: Karel Elektronik firmasına ait Hesaplanmış olan vergi öncesi kar yine hesaplanan maddi varlıkların ortalama değerine bölünür.

Tablo 14 : Karel Firmasının Maddi Duran Varlıkların Getirisinin Hesaplanması

KAREL ELEKTRONİK FİRMASINA AİT		
MADDİ VARLIKLARIN GETİRİSİ		
Ortalama VÖK	**Ortalama Maddi Varlık Tutarları**	**Maddi Varlık Karlılık**
15.013,40	16.856,97	%89

4.Aşama: Maddi varlıkların karlılık oranı için, İşletmenin karlılık oranı sektör ortalamasına göre hesaplanır. Eğer hesaplanan değer, sektör ortalamasının altında yer alırsa bu yöntem uygulanamayacaktır. Örneğimizde sektör ortalaması %15 olduğu varsayılmıştır.

Tablo 15 : Karel Firmasının Sektöre Göre Maddi Varlık Karlılık Getirisinin Karşılaştırılması

KAREL ELEKTRONİK FİRMASINA AİT	
Maddi Varlık Karlılık Oranları	**Sektör Ortalaması Oranı**
%89	%15

5.Aşama: Sıradaki aşama, getiri fazlasının hesaplanmasıdır. Bunun için, işletmeye ait ortalama maddi varlık ile, varlık getiri oranı çarpılır. Ortaya çıkan netice, sektördeki bir işletmeye ait, maddi duran varlıklardan kazanılan normal neticeyi göstermektedir.

Tablo 16 : Karel Firmasının Brüt Ek Kazancının Hesaplanması

KAREL ELEKTRONİK FİRMASINA AİT				
Maddi varlık Ortalama	**Maddi Varlık Ortalama Oranı**	**Normal Kazanç**	**Ortalama Vergiden Önceki Kar**	**Brüt Ek Kazanç**
16.856,97	%15	2.528,54	15.013,40	12.484,86

6.Aşama: 5. Adımda hesaplanan ek kazanç, kurumlar vergisi oranı (%20) ile çarpılır. Böylece ek kazanca ait vergi değerini buluruz. Hesaplanan ek kazançtan, vergi değerini düştüğümüzde de net ek kazanca ulaşırız.

Tablo 17 : Karel Firmasının Net Ek Kazancının Hesaplanması

KAREL ELEKTRONİK FİRMASINA AİT			
Brüt Ek Kazanç	**Kurumlar Vergisi Oranı**	**Ek Gelirin Vergi Değeri**	**Net Ek Kazanç**
12.484,86	%20	2.496,97	9.987,89

7.Aşama: Son aşamada da Karel İşletmesine ait maddi olmayan varlıkların değerini hesaplama aşamasıdır. Yani Entelektüel Sermaye tutarına ulaşmış oluyoruz. Entelektüel Sermaye değerini hesaplamamız için, ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti için tüm işletmeler için uygun olabileceği düşünülen %10 üzerinden hesaplanmaktadır.

Tablo 18 : Karel Firmasının Hesaplanan Entelektüel Sermaye Tutarı

KAREL ELEKTRONİK FİRMASINA AİT		
Net Ek Kazanç	**Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti**	**Entelektüel Sermaye Tutarı**
9.987,89	%10	998,79

Karel Elektronik firmasına ait örneğimizde yedi adımlık işlem sonucunda hesaplanan entelektüel sermaye değerinin önce Bilançoda daha sonra da Gelir tablosunda sunumu yer almaktadır.

1.1.3. Örnek Uygulamaya Ait Karel Firmasının Hesaplanan Entelektüel Sermaye Tutarının Bilançoda Sunulması

KAREL ELEKTRONİK BİLANÇO VARLIKLAR	*Cari Dönem*	*Önceki Dönem*
	31/12/2012	**31/12/2011**
Dönen Varlıklar	***180,449,28***	***150.442,74***
Nakit ve Benzerler	56.818,17	30.897,23
Ticari Alacaklar	62.332,48	59.853,01
Diğer Alacaklar	75,91	40,69
Stoklar	57.250,78	52.853,23
Diğer Dönen Varlıklar	3.971,94	6.798,58
(Ara Toplam)	180.449,28	150.442,74
Duran Varlıklar	***67.534,90***	***57.153,74***
Diğer Alacaklar	175,55	1.999,52
Maddi Duran Varlıklar	18.998,07	19.429,09
Maddi Olmayan Varlıklar *(Entelektüel Sermaye Değeri 45.880,94+998,79)	*46.879,73	35.708,32
Diğer Duran Varlıklar	20,33	16,81
TOPLAM VARLIKLAR KAYNAKLAR	**246.522,96**	**207.596,48**
Kısa Vadeli Yükümlülükler	86,377,43	70,859,81
Finansal Borçlar	53,182,57	37,968,14
Ticari Borçlar	21,465,82	23.621,89
Diğer Borçlar	54,82	1.891,63
Dönem Karı Vergi Yükümlülüğü	0,00	0,00
Borç Karşılıkları	537,08	36,60
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	11.137,14	7.341,55
(Ara Toplam)	86.377,44	70.859,81
Uzun Vadeli Yükümlülükler	20.980,70	11.377,71
Finansal Borçlar	13.698,52	5.615,94

Uzun Vadeli Karşılıklar	7.219,86	0,00
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	0,00	5.515,29
Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	62,32	246,48
Özkaynaklar	138.166,02	125.358,96
Ödenmiş Sermaye **(Entelektüel Sermaye Değeri 45.000,00+998,79)	**45.998,79	45.000,00
Hisse Senedi İhraç Primleri	6.101,22	0,00
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	4.289,43	3.717,84
Geçmiş Yıllar Kar/Zararları	76.166,58	65.207,56
Dönem Net Kar/Zararı	12.879,87	11.530,62
Yabancı Para Çevrim Farkları	0,00	459,72
Diğer Özsermaye Kalemleri	-169,85	-556,71
TOPLAM KAYNAKLAR	**246.522,96**	**207.596,48**

1.1.4. Örnek Uygulamaya Ait Karel Firmasının Hesaplanan Entelektüel Sermaye Tutarının Gelir Tablosunda Sunulması

KAREL ELEKTRONİK GELİR TABLOSU		
	31/12/2012	**31/12/2011**
Satış Gelirleri	169.939,05	147.619,66
Satışların Maliyeti(-)	-132.909,13	-111.432,55
Ticari Faaliyetlerden Brüt Kar	37.029,92	36.187,11
BRÜT KAR/ZARAR	**37.029,92**	**36.187,11**
Pazarlama, Satış Ve Dağıtım Giderleri	-13.948,46	-14.698,36
Genel Yönetim Giderleri(-)	-5.911,95	-5.058,74
Araştırma ve Geliştirme Giderleri(-)	-9.114,56	-8.566,97
Diğer Faaliyet Gelirleri	9.045,05	3.363,12
Diğer Faaliyet Giderleri(-)	-7.542,29	-177,72
FAALİYET KARI/ZARARI	**9.557,72**	**11.048,44**

Yatırımların Kar/Zararlarındaki Paylar Kar/Zararı	-2.514,08	-802,43
Finansal Gelirler(Esas Faaliyet Dışı)	13.309,67	18.719,25
Finansal Giderler(Esas Faaliyet Dışı) (-)	-7.522,55	-19.540,66
VERGİ ÖNCESİ KAR VE ZARAR	**12.906,33**	**9.424,60**
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Gelir/Gideri	-26,47	2.106,01
Dönem Vergi Geliri(Gideri)	-210,63	0,00
Ertelenmiş Vergi Geliri(Gideri)	186,16	2.106,01
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM KARI/ZARARI **Dönem Karı/Zararı Varlıkları İçerisindeki Entelektüel Sermaye Değeri Ayrımı 12879,87-998,79= 11.881,08)**	12.879,87	11.530,62
DÖNEM KAR VE ZARAR	**12.879,87**	**11.530,62**

Örneğe göre, Karel Elektronik Firmasına göre, net kazancında %8'lik kısmı entelektüel sermaye varlığından oluşmaktadır. Hesaplanan entelektüel sermaye değerinin finansal tablolarda maddi duran varlık içerisindeki ve özkaynaklardaki değer payı ayrı ayrı gösterilmiştir.

1.2. Örnek Uygulama Türk Telekom (2)

Örnek Uygulama 1'de Karel Elektronik firması için yapılan hesaplama Türk Telekom firması içinde yapılmıştır. 2010-2012 tarih aralığı olmak üzere mali tabloları esas alınmıştır. Maddi olmayan varlıkların değerinin hesaplanması amacıyla ilk yapılması gereken aşama; Vergi öncesi kar üç yıl üzerinden hesaplanmaktadır. (https://report.paragaranti.com/malitablo/MaliTablolar_3.aspx?hisse=GARAN, E.T. 22/4/2017).

1.2.1. Örnek Uygulamaya Ait Türk Telekom Firmasının 2010-2012 Yıllarını İçeren Gelir Tablosu

TÜRK TELEKOM GELİR TABLOSU			
	31/12/2012	**31/12/2011**	**31/12/2010**
Satış Gelirleri	12.706,14	11.940,56	10.852,47
Satışların Maliyeti(-)	-6.261,32	-5.279,18	-4.977,44
Ticari Faaliyetlerden Brüt Kar	6.444,83	6.661,38	5.875,03
BRÜT KAR/ZARAR	**6.444,83**	**6.661,38**	**5.875,03**
Pazarlama, Satış Ve Dağıtım Giderleri	-1.663,36	-1.906,79	-1.519,53
Genel Yönetim Giderleri(-)	-1.503,96	-1.343,04	-1.443,77
Araştırma ve Geliştirme Giderleri(-)	-31.18	-27,05	-22,93
Diğer Faaliyet Gelirleri	465,83	242,08	521,06
Diğer Faaliyet Giderleri(-)	-373,85	-126,06	-98,70
FAALİYET KARI/ZARARI	**3.338,31**	**3.500,51**	**3.311,17**
Vergi Öncesi Diğer Gelir ve Giderler	172,25	0,00	0,00
Yatırım Faaliyetlerinden Gelirler	184,39	0,00	0,00
Yatırım Faaliyetlerinden Giderler(-)	-12,13	0,00	0,00
Finansal Gelirler(Esas Faaliyet Dışı)	534,66	395,72	424,41
Finansal Giderler(Esas Faaliyet Dışı) (-)	-678,82	-1.287,13	-608,57
VERGİ ÖNCESİ KAR VE ZARAR	**3.366,40**	**2.609,10**	**3.127,01**
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Gelir/Gideri	-773,27	-709,57	-798,58
Dönem Vergi Geliri(Gideri)	-761,24	-734,47	-765,34
Ertelenmiş Vergi Geliri(Gideri)	-12,04	24,89	-33,24
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM KARI/ZARARI	2.593,13	1.899,53	2.328,42
Dönem Karı/Zararı	**2.593,13**	**1.899,53**	**2.328,42**

Tablo 19 : Türk Telekom Firmasının 2010-2012 yıllarına ait vergiden önceki karın ortalamasının hesaplanması

TÜRK TELEKOM FİRMASININ FVÖK ORTALAMA	
VERGİ ÖNCESİ KAR/ZARAR	
2010 YILI	3.127,01
2011 YILI	2.609,10
2012 YILI	3.366,40
	9.102,51 Fvök ortalama; 3.034,17

2.Aşama: Türk Telekom firmasına ait 2010-2012 yıllarına ait bilançosundan faydalanılarak, Maddi Varlık Hesabının ortalaması alınır.

1.2.2. Örnek Uygulamaya Ait Türk Telekom Firmasının 2010-2012 Yıllarını İçeren Bilanço Tablosu

TÜRK TELEKOM BİLANÇO VARLIKLAR			
	31/12/2012	**31/12/2011**	**31/12/2010**
Dönen Varlıklar	***4.366,56***	***4.007,06***	***3.712,27***
Nakit ve Benzerler	960,79	978,68	1.219,01
Ticari Alacaklar	2.628,87	1.993,46	1.721,43
Diğer Alacaklar	138,32	108,01	34,42
Stoklar	128,11	106,61	81,44
Diğer Dönen Varlıklar	488,53	820,30	655,96
(Ara Toplam)	4.344,62	4.007,06	3.712,27
Satış amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar	21,95	0,00	0,00
Duran Varlıklar	***12.841,29***	***12.167,35***	***11.387,76***
Ticari Alacaklar	31,01	83,31	48,89
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Alacaklar	0,00	1,82	0,00
Diğer Alacaklar	28,14	0,00	2,15
Finansal Yatırımlar	11,84	11,84	11,84
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	30,63	257,60	274,24
Maddi Duran Varlıklar	8.315,88	7.898,82	7.161,06
Şerefiye	48,73	53,40	52,87

Maddi Olmayan Varlıklar	**4.050,25**	**3.539,91**	**3.516,79**
Ertelenmiş Vergi Varlığı	262,53	261,69	258,65
Diğer Duran Varlıklar	62,27	58,95	61,27
TOPLAM VARLIKLAR KAYNAKLAR	***17.207,85***	***16.174,41***	***15.100,02***
Kısa Vadeli Yükümlülükler	***4.196,85***	***5.607,18***	**4.820,53**
Finansal Borçlar	1.348,82	2.301,68	1.868,91
Diğer Finansal Yükümlülükler	0,00	31,64	46,01
Ticari Borçlar	1.645,11	1.551,12	1.311,11
Diğer Borçlar	447,20	455,14	291,52
Dönem Karı Vergi Yükümlülüğü	125,41	170,88	142,41
Borç Karşılıkları	332,04	239,93	282,40
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	298,28	856,81	878,18
(Ara Toplam)	4.196,85	5.607,18	4.820,53
Uzun Vadeli Yükümlülükler	**6.555,86**	**4.797,85**	**4.104,74**
Finansal Borçlar	4.688,98	3.044,48	2.330,48
Diğer Finansal Yükümlülükler	0,00	561,73	553,67
Ticari Borçlar	16,39	87,38	80,56
Diğer Borçlar	8,96	8,82	13,76
Uzun Vadeli Karşılıklar	849,71	11,52	9,33
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	0,00	562,60	606,61
Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	254,80	269,91	301,55
Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	737,02	251,42	208,78
Özkaynaklar	**6.455,15**	**5.769,37**	**6.174,76**
Ödenmiş Sermaye	3.500,00	3.500,00	3.500,00
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	1.825,26	1.653,11	1.446,21
Geçmiş Yıllar Kar/Zararları	129,11	129,11	129,11
Dönem Net Kar/Zararı	2.637,11	2.068,68	2.450,86
Yabancı Para Çevrim Farkları	31,35	40,83	9,89
Diğer Özsermaye Kalemleri	-1.667,68	-1.622,35	-1.361,30
TOPLAM KAYNAKLAR	***17.207,85***	***16.174,41***	***15.100,02***

Tablo 20 : Türk Telekom Firmasının 2010-2012 yıllarına ait Maddi Duran Varlıkların Ortalamasının hesaplanması

TÜRK TELEKOM FİRMASININ MADDİ DURAN VARLIKLARIN ORTALAMASI	
MADDİ DURAN VARLIKLAR	
2010 YILI	7.161,06
2011 YILI	7.898,82
2012 YILI	8.315,88
	23.375,76 Maddi Duran Varlık Ortalaması; 7.791,92

3.Aşama: Türk Telekom firmasına ait Hesaplanmış olan vergi öncesi kar yine hesaplanan maddi varlıkların ortalama değerine bölünür.

Tablo 21 : Türk Telekom Firmasının Maddi Duran Varlıkların Getirisinin Hesaplanması

TÜRK TELEKOM FİRMASINA AİT		
MADDİ VARLIKLARIN GETİRİSİ		
Ortalama VÖK	**Ortalama Maddi Varlık Tutarları**	**Maddi Varlık Karlılık**
3.034,17	7.791,92	%39

4.Aşama: Maddi varlıkların karlılık oranı için, İşletmenin karlılık oranı sektör ortalamasına göre hesaplanır. Örneğimizde sektör ortalamaması %15 olduğu varsayılmaktadır. Eğer hesaplanan değer, sektör ortalamasının altında yer kalırsa bu yöntem uygulanamayacaktır.

Tablo 22 : Türk Telekom Firmasının Sektöre Göre Maddi Varlık Karlılık Getirisinin Karşılaştırılması

TÜRK TELEKOM FİRMASINA AİT	
Maddi Varlık Karlılık Oranları	**Sektör Ortalaması Oranı**
%39	%15

5.Aşama: Sıradaki aşama, getiri fazlasının hesaplanmasıdır. Bunun için, işletmeye ait ortalama maddi varlık ile, varlık getiri oranı çarpılır. Ortaya çıkan netice, sektördeki bir işletmeye ait, maddi duran varlıklardan kazanılan normal neticeyi göstermektedir.

Tablo 23 : Türk Telekom Firmasının Brüt Ek Kazancının Hesaplanması

TÜRK TELEKOM FİRMASINA AİT				
Maddi varlık Ortalama	**Maddi Varlık Ortalama Oranı**	**Normal Kazanç**	**Ortalama Vergiden Önceki Kar**	**Brüt Ek Kazanç**
7.791,92	%15	1.168,79	3.034,17	1.865,38

6.Aşama: 5. Adımda hesaplanan ek kazanç, kurumlar vergisi oranı (%20) ile çarpılır. Böylece ek kazanca ait vergi değerini buluruz. Hesaplanan ek kazançtan, vergi değerini düştüğümüzde de net ek kazanca ulaşırız.

Tablo 24 : Türk Telekom Firmasının Net Ek Kazancının Hesaplanması

TÜRK TELEKOM FİRMASINA AİT			
Brüt Ek Kazanç	**Kurumlar Vergisi Oranı**	**Ek Gelirin Vergi Değeri**	**Net Ek Kazanç**
1.865,38	%20	373,08	1.492,30

7.Aşama: Son aşamada da Türk Telekom firmasına ait maddi olmayan varlıkların değerini hesaplama aşamasıdır. Yani Entelektüel Sermaye tutarına ulaşmış oluyoruz. Entelektüel Sermaye değerini hesaplamamız için, ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti için tüm işletmeler için uygun olabileceği düşünülen %10 üzerinden hesaplanmaktadır.

Tablo 25 : Karel Firmasının Hesaplanan Entelektüel Sermaye Tutarı

TÜRK TELEKOM FİRMASINA AİT		
Net Ek Kazanç	**Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti**	**Entelektüel Sermaye Tutarı**
1.492,30	%10	149,23

Örneğe göre, Türk Telekom Firmasına göre, net kazancında %6'lik kısmı entelektüel sermaye varlığından oluşmaktadır. Hesaplanan entelektüel sermaye değerinin finansal tablolarda maddi duran varlık içerisindeki ve özkaynaklardaki değer payı ayrı ayrı gösterilmiştir.

Örnek Uygulamaya Ait Türk Telekom Firmasının Hesaplanan Entelektüel Sermaye Tutarının Bilançoda Sunulması

TÜRK TELEKOM BİLANÇO VARLIKLAR			
	31/12/2012	**31/12/2011**	**31/12/2010**
Dönen Varlıklar	***4.366,56***	***4.007,06***	***3.712,27***
Nakit ve Benzerler	960,79	978,68	1.219,01
Ticari Alacaklar	2.628,87	1.993,46	1.721,43
Diğer Alacaklar	138,32	108,01	34,42
Stoklar	128,11	106,61	81,44
Diğer Dönen Varlıklar	488,53	820,30	655,96
(Ara Toplam)	4.344,62	4.007,06	3.712,27
Satış amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar	21,95	0,00	0,00
Duran Varlıklar	***12.841,29***	***12.167,35***	***11.387,76***
Ticari Alacaklar	31,01	83,31	48,89
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Alacaklar	0,00	1,82	0,00
Diğer Alacaklar	28,14	0,00	2,15
Finansal Yatırımlar	11,84	11,84	11,84
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	30,63	257,60	274,24

Maddi Duran Varlıklar	8.315,88	7.898,82	7.161,06
Şerefiye	48,73	53,40	52,87
Maddi Olmayan Varlıklar ***(Entelektüel Sermaye Değeri 4.050,25+149,23)	***4.199,48	3.539,91	3.516,79
Ertelenmiş Vergi Varlığı	262,53	261,69	258,65
Diğer Duran Varlıklar	62,27	58,95	61,27
TOPLAM VARLIKLAR KAYNAKLAR	***17.357,08***	***16.174,41***	***15.100,02***
Kısa Vadeli Yükümlülükler	***4.196,85***	***5.607,18***	**4.820,53**
Finansal Borçlar	1.348,82	2.301,68	1.868,91
Diğer Finansal Yükümlülükler	0,00	31,64	46,01
Ticari Borçlar	1.645,11	1.551,12	1.311,11
Diğer Borçlar	447,20	455,14	291,52
Dönem Karı Vergi Yükümlülüğü	125,41	170,88	142,41
Borç Karşılıkları	332,04	239,93	282,40
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	298,28	856,81	878,18
(Ara Toplam)	4.196,85	5.607,18	4.820,53
Uzun Vadeli Yükümlülükler	**6.555,86**	**4.797,85**	**4.104,74**
Finansal Borçlar	4.688,98	3.044,48	2.330,48
Diğer Finansal Yükümlülükler	0,00	561,73	553,67
Ticari Borçlar	16,39	87,38	80,56
Diğer Borçlar	8,96	8,82	13,76
Uzun Vadeli Karşılıklar	849,71	11,52	9,33
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	0,00	562,60	606,61
Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	254,80	269,91	301,55
Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	737,02	251,42	208,78
Özkaynaklar	**6.455,15**	**5.769,37**	**6.174,76**
Ödenmiş Sermaye ****(Entelektüel Sermaye Değeri	****3.649,23	3.500,00	3.500,00

3.500,00+149,23)			
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	1.825,26	1.653,11	1.446,21
Geçmiş Yıllar Kar/Zararları	129,11	129,11	129,11
Dönem Net Kar/Zararı	2.637,11	2.068,68	2.450,86
Yabancı Para Çevrim Farkları	31,35	40,83	9,89
Diğer Özsermaye Kalemleri	-1.667,68	-1.622,35	-1.361,30
TOPLAM KAYNAKLAR	***17.357,08***	***16.174,41***	***15.100,02***

1.2.3. Örnek Uygulamaya Ait Türk Telekom Firmasının Hesaplanan Entelektüel Sermaye Tutarının Gelir Tablosunda Sunulması

TÜRK TELEKOM GELİR TABLOSU			
	31/12/2012	**31/12/2011**	**31/12/2010**
Satış Gelirleri	12.706,14	11.940,56	10.852,47
Satışların Maliyeti(-)	-6.261,32	-5.279,18	-4.977,44
Ticari Faaliyetlerden Brüt Kar	6.444,83	6.661,38	5.875,03
BRÜT KAR/ZARAR	**6.444,83**	**6.661,38**	**5.875,03**
Pazarlama, Satış Ve Dağıtım Giderleri	-1.663,36	-1.906,79	-1.519,53
Genel Yönetim Giderleri(-)	-1.503,96	-1.343,04	-1.443,77
Araştırma ve Geliştirme Giderleri(-)	-31.18	-27,05	-22,93
Diğer Faaliyet Gelirleri	465,83	242,08	521,06
Diğer Faaliyet Giderleri(-)	-373,85	-126,06	-98,70
FAALİYET KARI/ZARARI	**3.338,31**	**3.500,51**	**3.311,17**
Vergi Öncesi Diğer Gelir ve Giderler	172,25	0,00	0,00
Yatırım Faaliyetlerinden Gelirler	184,39	0,00	0,00
Yatırım Faaliyetlerinden Giderler(-)	-12,13	0,00	0,00
Finansal Gelirler(Esas Faaliyet Dışı)	534,66	395,72	424,41
Finansal Giderler(Esas Faaliyet Dışı) (-)	-678,82	-1.287,13	-608,57

VERGİ ÖNCESİ KAR VE ZARAR	**3.366,40**	**2.609,10**	**3.127,01**
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Gelir/Gideri	-773,27	-709,57	-798,58
Dönem Vergi Geliri(Gideri)	-761,24	-734,47	-765,34
Ertelenmiş Vergi Geliri(Gideri)	-12,04	24,89	-33,24
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM KARI/ZARARI **Dönem Karı/Zararı Varlıkları İçerisindeki Entelektüel Sermaye Değeri Ayrımı 2.593,13-149,23= 2.443,90)**	2.593,13	1.899,53	2.328,42
Dönem Karı/Zararı	**2.593,13**	**1.899,53**	**2.328,42**

Entelektüel sermayenin daha iyi anlaşılabilmesi açısından Karel ve Türk Telekom firmaları açısından değerlendirilerek, yorumlama yapılmıştır. İlk aşamada 2012-2010 yıllarına ait Karel Firmasının vergiden önceki karı 15.013,40 TL olarak ve Türk Telekom firmasının da vergiden önceki karı 3.034,17 TL hesaplanmıştır. Karel Elektronik'in karı Türk Telekom firmasına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. İkinci aşamada da Karel Elektronik ve Türk Telekom firmalarının maddi varlıklarının ortalaması alınmış. Her iki firma karşılaştırıldığında Karel Elektronik'in 16.856,97 TL olarak ve Türk Telekom firmasının ise 7.791,92 TL hesaplanmıştır. Maddi varlık katkısı Karel firmasında daha yüksek olduğu görülmektedir. Üçüncü aşamada Karel ve Türk Telekom firmalarına ait ortalama vergi öncesi kar ile ortalama maddi varlıkların tutarlarının birbirine oranlandığı aşamada Karel Elektronik firmasını %89, Türk Telekom %39 ve bu oranın yüksekliği yine Karel Elektronik firmasında göze çarpmaktadır. Dördüncü aşamada firmaların maddi varlıklardan elde edeceği kazançları belirlemek amacıyla, sektöre ilişkin olmak üzere bir karlılık oranı belirlenmiştir. Beşinci aşamada firmaların sektöre göre bir işletmenin maddi varlıklardan kazandıkları normal getiriyi göstermektedir. Altıncı aşamada ise, firmaların hesaplanan brüt ek kazançlarından vergi kesintisi yapılır ve neticede net ek kazanç hesaplanmış olur. Her iki firmayı

karşılaştırdığımızda Karel Elektronik'in net ek kazancı daha yüksek çıkmıştır. Yedinci ve son aşamada ise, maddi duran varlık içerisindeki entelektüel sermaye ayrıştırılması yapılması aşamasına geçilmiştir. Karel firmasına ait finansal tablo içerisinde 998,79 TL'lik entelektüel sermaye katkısı olduğu ve Türk Telekom firmasına ait finansal tablolar içerisinde de 149,23 TL'lik entelektüel sermaye katkısı olduğu gözlenmiştir.

SONUÇ

Küreselleşen toplumumuzda günden güne artan bilgi kuruluşlar için entelektüel sermayenin de değerini arttırdığı söylenebilir. Teknoloji, girdileri çıktılara rahatça dönüşmesini sağlayarak, önemli etki sağlamaktadır. Teknoloji sayesinde yöneticilerin de yönetim anlayışları değişmektedir. Yöneticiler örgüt dışındaki teknolojik gelişmeleri iyi takip etmeli ve örgüt içinde uygulayabilirse firmasını ayakta tutabilir. Teknoloji ile birlikte gelişen değişimin boyutları da önemlidir. Eğer değişim hızlı gerçekleşirse, firmaların birbirine benzerliği olmayıp değişen ortama ayak uydurabilirse firma ayakta durabilir. Eğer değişim durağan gerçekleşirse, firmalar birbirine benzemeye başlar. Bilgi azaldıkça o firma yok olmaya mahkûm olacaktır. Entelektüel sermaye ile ilgili dezavantaj, finansal tablolara yansıtılmadan önce entelektüel sermayenin ölçülmesi hususunda çeşitli yöntemler geliştirilmiş olup, ölçüm aşamaları zordur. Maddi olmayan varlıkları içeren entelektüel sermaye, muhasebe kayıtlarında tamamıyla yansıtılmadığı görüşü hakim olsa da, patent, telif hakları, lisans bedelleri bilanço da görülmektedir. Bir firmada maddi sermaye ne kadar eksilirse, o firma eksilenin yerine yenisini sağlayamazsa görevini yerine getiremez duruma gelecektir. Bir firmada da entelektüel sermayenin eksikliğini zamanla yerini doldurmak gerekir. Günümüz firmalarındaki entelektüel sermayenin yönetilmesi sorunlara tek başına çözüm olamamakta olup, firmayı başarıya ulaştıracak adımlara katkısı olacaktır ve her geliştirilen yeni model sayesinde entelektüel sermayenin önemi gitgide yaygın hale gelecektir.

Entelektüel sermayenin hesaplanarak, Muhasebe Sistemiyle finansal tablolarda gösterilmesi zor olmaktadır. Hem işletmelerin hem de yatırımcıların tablolardan faydalanarak, firmaların gerçek değerini bilerek doğru karar almalarında yardımcı olabilecektir. Türkiye Muhasebe Standartları (TMS)'na uygun olarak hazırlanan tablolar neticesinde daha anlaşılabilir, güvenilebilir özelliklerinden de faydalanılarak yatırımcılar doğru karar alabileceklerdir. İşletmeler, finansal tablolarını kamuoyuna açıklamak zorundadırlar. İşletmelerin itibarını sağlayan marka ve değerleridir. Bir şirketin itibarını simgeleyen, marka, patent ve değerleri diğer rakiplerine göre daha belirgin olduğu sürece fark gözle görülebilecektir. Bu amaçla

da iki örnek uygulamada entelektüel sermayenin değeri ayrı gösterilmiştir. Entelektüel sermayenin de tablolar da yeri gösterilerek, firmaların gerçek değeri hesaplanmıştır. Firmalar, entelektüel sermaye unsurlarına ne kadar değer verirlerse, firmalarının değerini o kadar arttırmış olacaklardır. Bilgiye dayalı toplumlar, entelektüel sermayeyi kullandıkça firmalarına katma değer yaratacaklardır.

Entelektüel sermayenin yönetilmesinde önemli kaynak, insan kaynaklarıdır. Bir kuruluşta bulunan bir bireyin yaratmış olduğu değer, firmanın sistemine, yapısına, kültürüne müşterisine olan katkısıyla entelektüel sermayeye dönüşecektir. İnsan kaynağı aynı zamanda kuruluşların rekabet avantajı yaratmasında etkisi olan kaynaktır. Aynı zamanda, müşteri ile ilişkilerin olumlu etkisi müşteri sermayesinden, marka ve patentin önemi açısından yapısal sermayeden ve örgütte çalışan personelin eğitimi, deneyimi firmaya olan katkıları da insan sermayesinden ileri gelmektedir. Kuruluşlar çalışanlarını motive ederek, çeşitli ödüller veya ikramiyeler vererek, aynı zamanda çalışanlarının fikirlerine değer vererek, zamanında ücret, prim gibi ödemelerini yapmaları, çeşitli organizasyonlara, kongrelere, seminerlere, kişisel gelişimlerini geliştirecek eğitimlere katılmalarını sağlayarak hem kaliteye hem de verimlilik açısından işletmelerine değer yaratacaklardır. Firmalar insan kaynağının entelektüel sermayeye katkısının önemli bir etkisi olacağını unutmamalılardır. Firmalar farklı hizmet sunarak, diğer firmalara göre daha farklı üstünlükler sağlayarak, gitgide diğer firmaların önüne geçeceklerdir. Entelektüel sermayenin yönetilmesinde diğer önemli kaynak müşteri sermayesidir. Bugün her firmanın ortak amacı, müşterilerini memnun etmektir. Firmalar müşteri memnuniyetini sağlamayı ihmal ederlerse, o müşteriyi kaybedeceklerdir. Firmalar her zaman atacakları adımı doğru atmalılar, müşterilerinin istediği ürünü anlamalılar, doğru iletişim kurarak, zamanında istediği ürünü teslim etmeliler. Yeni müşteri bulmak belki kolay olabilir, önemli olan aynı müşterinin devamlılığını sağlayarak müşterinin sadakatini kazanmaya çalışmaktır. Günümüzde bunun örneği, bazı firmaların müşterilerine küçük hediyeler göndermeleri veya özel günlerinde mesajla kutlamaları gibi müşteri memnuniyetini sağladıkları görülmektedir. Çeşitli anketler düzenleyerek, müşteri memnuniyetini ölçmeli, müşterilerle olan iletişime değer verilmelidir. Firmanın kusurlu bir ürünü hizmete sunması sonucu müşterisini kaybetmesine yol açabilecektir. Firma müşterisini kaybetmemek için alternatif çözümler üretmeli,

kusurlu ürünü yenisiyle en kısa sürede değiştirmeli, değiştirmesine engel bir durum var ise, sebeplerini uygun bir şekilde anlatarak kusurlu ürünü değiştirebileceği tarihi belirterek, söz verdiği zamana da sadık kalmalıdır. Bir firma müşterisinin, memnuniyetsizliğini diğer müşterileriyle paylaşması çok daha kötü sonuçlara yol açabilecektir. Müşterilerle iletişimde olmak, müşterilerin şirketin yeniliklerinden haberdar olabilmeleri için çeşitli organizasyonlar düzenlemek, müşterilerin bağlılığını artıracaktır. Örneğin, bir kozmetik firmasının bayanlara yönelik eğlence düzenlemesi, ürünlere çeşitli kampanyalar düzenlemesi, müşterinin firmadan kopmamasını sağlayacaktır. Günümüzde firmalar müşterileriyle yeni başlayan ilişkilerini partnerliğe (işbirliğine) kadar götürebilirlerse rakiplerine göre fark yaratarak sektörde daha başarılı olacaklardır. Entelektüel sermayenin yöneltmesindeki diğer kaynak da örgütsel sermayedir. Örgütler, diğerlerinden her zaman bir adım önde olmalılardır. Bir firmanın örgütsel sermayesinden bahsedilebilmesi için, kalite, rekabet, kurumsal iletişim, ticari sırları, lisansları, iş süreçleri, marka tescil, Ar-Ge çalışmaları ve logoları kapsadığının bilincinde olması gerekir. Her firmanın kendine ait bir örgütsel sermayesi mevcuttur. Her firma, yeni bir ürün/hizmeti icat ettiğinde, yeni bir yayını yayınladığında, firmasının ismini yasal süreçlerle koruma altına almak için, bu bilgileri iyi bir şekilde korumalı, bilgilerinin güncel kalmasını sağlamalı, marka tescil işlemlerinde geçerliliğini kontrol altında tutmalıdır. Gelişen teknolojiyle birlikte firmalar yeniliği geliştirdikleri müddetçe firmalarının ayakta kalmalarına olanak sağlayacaklardır. Her yeni icatlarını yasal prosedürlere uygun olarak koruma altına almalılardır. Günümüzde çoğu firma koruma aşamasını atlayıp emeklerinin boşa gitmesine sebep vermektedirler. İcat ettiği ürünü yasal prosedürlere uygun olarak korumak yerine, rakiplerini atlayarak paylaşımda bulunmaktadırlar. Neticede gerekli tedbirleri almayarak, yeni icadını koruyamadığı için bilgisinin çalınmasına yol açabilir.

İşletme yöneticileri veya işletme yöneticileri dışındaki yatırımcılar hayati karar alırken, iyi analiz ve yorum yapılmış, doğru bilgiyi yansıtan tabloları görmek isteyeceklerdir. Entelektüel sermayenin finansal tablolarda ayrı gösterilmesi buna katkı sağlayabilecektir. Kuruluşlar entelektüel sermayeyi tam ve doğru bir şekilde yönetirlerse başarılı olurlar. Kuruluşlar, tam ve doğru bilgiyle entelektüel sermayeyi yönetebilirlerse örgüt dışında da rekabet avantajı sağlayıp, daha rahat olabilirler.

Sektörde yer alan tüm firmaların mutlaka bir farkı olmalı, diğer kuruluşlara göre bir adım daha öne çıkarak, sürekli yeniliği hedef bilmelilerdir. Entelektüel sermaye günümüzde bilgiyi üretebilenler, geliştirebilenler açısından hem işletme içinde hem de işletme dışında avantaj sağlayacaktır.

İşletmeler değerlerini yükseltmek için, entelektüel sermaye değerlerine önem vermeleri, çalışanlarının iş rotasyonu, eğitim ve ödül vermeleri, çalışanlarının rahat çalışmalarına müsaade etmeleri, müşteri skalasını geliştirmeleri, teknolojiyi iyi takip etmeleri, patentlerini lisanslamaları ve ticari haklarını koruma yollarını öncelik vermeleri gerekmektedir. Günümüzde işletmelerin maddi varlıklara değer verip, maddi olmayan varlıkları ihmal etmeleri entelektüel sermayenin gelişmesini sınırlamıştır. Literatürde bu yüzden çok fazla çalışmalara yer verilmediği gözlenmiştir. Bir işletme geçirdiği dönem boyunca sahip olduğu entelektüel varlıklarını bilemeyecektir. İşletmelerin ellerindeki var olan değerin farkına varmaları gerekir, eğer farkına varıyorlarsa, ileriye daha güvenle bakabilecekler ve karar vericilerin doğru adım atmalarında önemli etkisi olacaktır.

KAYNAKÇA

Makaleler

Acar, D. Ve Dağlar H., "*Entelektüel Sermayenin Ölçülmesinde Muhasebe Bilgi Sisteminin Katkısı*", Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, 23, 40, 2005

Barney, J. Firm resources and sustained competitive advantage. Journal of *management*, *17*(1), 99-120. 1991.

Brennan, N., ve Connell, B., Intellectual capital: current issues and policy implications. *Journal of Intellectual capital*, *1*(3), 2000

Can, A., "*Luca Pacıoli Muhasebesinin Babası mıdır?",* Uluslar arası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, ISSN:1694+528x, Sayı 12, 2007

Chen, M.C., Cheng, S.J., ve Hwang, Y., An empirical investigation of the relationship between intellectual capital and firms' market value and financial performance. *Journal of intellectual capital*, *6*(2), 2005

Çağlar, İ., "*Türk İşletmeciliğinde Entelektüel Sermaye ve Yönetimi Üzerine Bir Araştırma*", 2003

Canbaş ve Diğerleri, "Tobin Q Oranı ve Günümüzde İşletme Kararları Açısından Önemi." Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 13, 2, 2004

Çıkrıkçı, M., Daştan, A., "Entelektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığıyla Sunulması", Bankacılar Dergisi, S 43, 2002

Demir, B. Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Güvenliği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 2010.

Demir, S.A., ve Taşkın H., "*İşletme Performansı ölçme modellerinin Karşılaştırılması*", 2008

Demir, Y., Demirel, E., "*Rekabet Avantajı Yaratmada Entelektüel Sermayenin Önemi"*, Uluslar arası Araştırmalar Dergisi İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, 2011

Eren, E., Akpınar, S., "*Yapısal Sermayenin işletme performansı üzerindeki etkilerinin araştırılması",* 2004

Ergun, E., Yılmaz, O., "*Entelektüel Sermayenin, Rekabet ve Yenilikçilik İle İlişkisine Literatür Açısından Genel Bir Bakış",* 2013

Erkuş, H. "*Geleneksel Raporlama Yöntemlerinin Yeni Ekonomi Karşısındaki Durumunun İrdelenmesi ve Entelektüel Sermayenin Raporlanması*",

Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ), İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Cilt 9, Sayı 2, 2004

Göksel, A. B., Baytekin, E. P., "*Bilgi Toplumunda İşletmeler açısından önemli bir zenginlik: Entelektüel Sermaye Halkla İlişkiler Perspektifinden Bir Değerlendirme",* İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Istanbul University Faculty of Communication Journal, , 2008

Görmüş, A.Ş., "*Entelektüel Sermaye ve İnsan Kaynakları Yönetiminin Artan Önemi"*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, C.X I,S I, 2009

Gür, F., ve Bayraktar, A., "*Reklamın Finansal Geri Dönüşü ve Bir Örnek Olay*", C 9, S35, 2011

Gürkan Ve Diğerleri, "*Entelektüel Katma Değer Katkısı Bileşenlerinin İşletmelerin Finansal Performansı Üzerindeki Etkisi*", Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, C 11, S 2, 2015

Güney, A., "*Yönetim Anlayışında Muhasebe Bilgi Sisteminin Yeri*", Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, C 2, S 3, ISSN 2146-9199, 2013

Kandemir, B. "*Entelektüel Sermaye Kavramı ve Tarihsel Gelişimi",* Bölüm Yazarları, Rıza Aşıkoğlu, 2008

Karacan, S., *"Entelektüel Sermaye ve Yönetimi*", İSMMO Mali Çözüm Dergisi, Sayı 69, 2004

Kaya, N., "*Entelektüel Sermaye Raporu İçindeki Sosyal Bilgi*", Atatürk Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 25, Sayı 2, 2011

Kayalı, A., Yereli, A.N. ve Ada, Ş. "*Entelektüel Katma Değer Katsayısı Yöntemi Kullanılarak Entelektüel Sermayenin Firma Değeri Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Bir araştırma*", Yönetim Ve Ekonomi Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, 2007

Koçyiğit, M., "*Havayolu İşletmelerinin Performansının Tobin Q Oranı ile Ölçülmesi*", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Cilt 44, 2009.

Okay, S., "Entelektüel Sermaye ve Muhasebe İlişkisi", Yaşam Bilimleri Dergisi, C.1, S.1, 2012.

Ölçer, F. ve Şanal, M., *"İşletmelerde Entelektüel Sermaye Yönetimi"*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, 2007

Özdemir, L. Ve Balkan, O., "*Entelektüel Sermaye Unsurlarının İşletmelere Sağladığı Katkılar"*, Organizasyon ve Yönetim Bilimler dergisi, Cilt 2, Sayı 1, ISSN:1309-8039, 2010

Özyörük, B., Yeşim, Ş., Yoksulabakan, T., Şanver, M., Saraç, M., "*Performans Ölçümünde Dengelenmiş Skor Kart ve Analitik Hiyerarşi Prosesi Entegrasyonu", C. 7, S.1, 2014*

Pew H., Plowman, D., Hancock, P., Intellectual capital and financial returns of companies. *Journal of Intellectual capital*,2007.

Savaş, Ş., Uzay, O., *"Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi: Mobilya Sektöründe Karşılaştırılmalı Bir Uygulama Örneği",* Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sayı 20, 2003

Şen, İ., K. "*Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Geçişin Entelektüel Sermaye Üzerindeki Etkileri: Toprak ve Toprağa Dayalı Ürünler Sektöründe Bir Araştırma"* Journal of the Institute of Social Sciences Cankiri Karatekin University/Cankiri Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2014

Toraman, C., Abdioğlu, H., İşgüden, B., "*İşletmelerde İnovasyon Sürecinde Entelektüel Sermaye ve Yönetim Muhasebesi Kapsamında Değerlendirilmesi"*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, C X, I, S, 2009)

Yereli, N. Ve Gerşil, G., *"Entelektüel Sermayeyi Ölçme ve Raporlama Yöntemleri",* Celal Bayar Üniversitesi, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt 12, Sayı 2, 2005

Yıldız, S.,"*Entelektüel Sermaye Faaliyet Raporu Önerisi: Özel sermayeli Mevduat Bankalarında Bir Araştırma"*, Bankacılar Dergisi, Sayı 75, 2010

Yılmaz, B., Şahin İ.E., ve Güler, E., *"Bilgi Çağında Entelektüel Sermaye Anlayışının Muhasebe Bilgi Sistemi Açısından Değerlendirilmesi",* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi, Cilt 8, Sayı 1-2, 2005

Yörük N. Ve Erdem M. S., *"Entelektüel Sermaye ve Unsurlarının, BİST'de İşlem Gören Otomotiv Sektörü Firmalarının Finansal Performansı Üzerine Etkisi"*, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 22, 2008 Sayı: 2

Zor, İ., Bulut, E., "*Entelektüel Sermayenin Finansal Tablolara Yansıtılması*", Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, Sayı 8, 2013

Kitaplar

Barney, J. B. ve Hesterly, W. (2015). *Strategic management and competitive advantage concepts and cases*. Pearson.

Kandemir, T., "*Entelektüel Sermaye Kavramı ve Tarihsel Gelişimi*", Bölüm Yazarları Rıza Aşıkoğlu, 2008

Tezler

Akdağ, G., "*Otel İşletmelerinde Entelektüel Sermaye ve Örgüt Sermaye ve Örgüt Performansı İlişkisi*", Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2012

Ayas, S., "*Entelektüel Sermaye ve Yenilikçi İş Davranışının İşletme Performansına Etkisi",* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015

Erkuş, A., "*Entelektüel Sermaye*", Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2006

Giray, G., "*Entelektüel Sermayenin Finansal Tablolarda Raporlanmasına İlişkin Yaklaşımlar ve Değerlendirilmesi*", Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2013

Kaya, G., "*Entelektüel Sermaye Bağlamında Bilgi Yönetimi Stratejileri*", Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2013

Kerimov, R., "*Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi, Raporlanması ve İşletme Performansına Etkisi",*Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2011

Yalçın, H., *"Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Belge Yönetimi",* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2007

Yavuz, H., Bartın Üniversitesi, "*Muhasebe Bilgi Sisteminin İşletme Yönetim Kararları Üzerinde Etkileri",* Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014

İnternet Kaynakları

Aktaş, S., Entelektüel Sermayenin Önemi ve uygulanabilirliği, http://esgp.istanbulsmmmodasi.org.tr/docs/Seminer_Bildiri_Sunum/05_otur um.pdf, Erişim Tarihi 26/02/2017)

Bilmedik, F., http://danismend.com/kategori/altkategori/entellektuel-sermaye/, E.T. 08/02/2017

Durmuş,E., http://www.efkandurmus.com/site/arsiv/50-16/269-egitim-orgutlerinde-insan-sermayesi.html, E.T. 14/2/2017

Gökmen, H., http://www.trdemarka.com/Makale,E.T. 13/2/2017

Okay, H., 2015, https://hakanokay.com/entelektuel-sermaye E.T. 21/02/2017

Özülke, F., Entelektüel Sermaye Kavramına Hızlı Bakış, 2016, http://fusunozulke.com/entelektuel-sermaye, E.T. 21/02/2017

http://www.tamindir.com/microsoftun-piyasa-degeri-500-milyar-dolari-gecti_h-19366/, E.T.(05/02/2017)

http://www.hakanguclu.com/calismalar/Entelektuel_sermaye.pdf, E.T. (05/02/2017) /

http://docplayer.biz.tr/4039057-Entelektuel-sermaye-entelektuel-sermaye-kavrami, E.T.(16/2/2017)

http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2016/10/21/microsoft-hisseleri-rekor-kirdi E.T.05/02/2017)

http://www.turktekteknoloji.com.tr/Patent.aspx?E.T. 28/02/2017

http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/41058139/asikoglu_kurt_ozcan_entelektuel_sermaye.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1486414385&Signature=keDb%2BuC%2F58tYD6PuGmBogGSjRx8%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DENTELEKTUEL_SERMAYE_KURAM_GELISIM_ve_YEN.pdf#page=99 E.T. 23/2/2017

www.delinetciler.org/bilgi-merkezi E.T. 14/02/2017

https://report.paragaranti.com/malitablo/MaliTablolar_3.aspx?hisse=GARAN, E.T. 22/4/2017)

ÖZGEÇMİŞ

İstanbul'da 24.10.1981 tarihinde doğdum. İlkokulu Hasan Şadoğlu İlköğretim Okulunda, Ortaokul ve Liseyi Hasan Şadoğlu Lisesinde okudum. Eskişehir Anadolu Üniversitesi İşletme Bölümünü bitirdikten sonra, 2015 yılında SMMM ruhsatı aldım. 2015-2017 yılları arasında Beykent Üniversitesi'nde Yüksek Lisans bölümünde öğrenim görmekteyim.

Özge FİDANBAŞ